

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Role znaleckého posudku v občanském soudním řízení

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Role znaleckého posudku v občanském soudním řízení

Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**

Studijní obor: **Právo**

Vedoucí práce: **JUDr. Miloslava Wipplingerová, Ph.D.**

Vypracoval: **Jaroslav Chaluš**

Prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

V Praze dne 30.3.2014

Jaroslav Chalůš

Poděkování:

„Na tomto místě bych rád poděkoval především mé vedoucí práce JUDr. Miloslavě Wiplingerové za vstřícný přístup a cenné připomínky. Dále bych chtěl poděkovat všem soudcům OS Prahy 4, se kterými jsem měl možnost konzultovat problematiku znaleckého posudku.“

Obsah

1	Úvod.....	7
2	Důkazní prostředky	8
2.1	Výslechy svědků	8
2.2	Znalecké posudky.....	10
2.3	Listiny.....	11
2.4	Ohledání.....	12
2.5	Výslech účastníků	12
2.6	Zprávy a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob ..	12
3	Vývoj znaleckého posudku na českém území	14
3.1	Historický vývoj znalectví	14
3.2	Znalecký posudek na českém území	15
4	Znalec	16
4.1	Charakteristika a jmenování znalce	17
4.2	Výběr a seznamy znalců.....	18
4.3	Pozastavení a zánik práva vykonávat činnost znalce.....	20
4.4	Výkon znalecké činnosti	22
4.5	Znalecké ústavy.....	23
4.6	Správní delikty znalců a znaleckých ústavů	25
4.7	Odměna a náhrada nákladů	27
4.8	Návrh zákona o soudních znalcích.....	28
5	Znalecký posudek.....	30
5.1	Pojem znalecký posudek	30
5.2	Role tohoto důkazního prostředku v řízení	33
5.3	Záloha na znalecký posudek a její souvislosti s dalšími ustanoveními o nákladech řízení.....	40
5.4	Náležitosti znaleckého posudku	45
5.5	Znalečné	46
5.6	Dopad znaleckého posudku na náklady řízení.....	48

6	Srovnání se zahraniční úpravou – Anglie a Wales	49
7	Závěr.....	55
8	Resumé	57

1 Úvod

Za téma své diplomové práce jsem si vybral „Role znaleckého posudku v občanském soudním řízení“. Důvodem této volby byl můj zájem o to, zda platná právní úprava v této pro soudy a jejich rozhodování důležité oblasti je funkční, efektivní a zda jim rozhodování usnadňuje. Dále mě zajímalo, do jaké míry se shoduje nebo odlišuje právní úprava této problematiky v zemích s právní kulturou common law od většiny evropských zemí s kontinentálním systémem práva, tedy i naší země.

Cílem diplomové práce je tedy podat přehled o úloze znaleckého posudku v občanském soudním řízení a jeho autora soudního znalce, o problematice v této oblasti a porovnáním zjistit odlišnosti mezi naší a zahraniční právní úpravou. Dále jsem se chtěl studiem nejen aktuální právní úpravy tohoto nezastupitelného důkazního prostředku v občanském soudním řízení, ale i relevantních odborných publikací získat co nejvíce znalostí z předmětné problematiky, abych si mohl udělat představu a získat svůj vlastní názor na její aktuální a příp. i žádoucí právní úpravu.

V první kapitole se zabývám všemi druhy důkazních prostředků v občanském soudním řízení, což ilustruje jejich široké a různorodé spektrum. Po následující stručné kapitole o vývoji znaleckého posudku na českém území je čtvrtá kapitola zaměřena na znalce, jejich postavení a výkon činnosti, včetně znaleckých ústavů, správních deliktů znalců a znaleckých ústavů a jejich odměn a náhrad nákladů. Následující stěžejní kapitola o znaleckém posudku pojednává o jeho právním vymezení a úloze jako důkazního prostředku v řízení, záloze na znalecký posudek a její souvislosti s dalšími ustanoveními o nákladech řízení, předepsaných náležitostí znaleckého posudku, znalečném a dopadem znaleckého posudku na náklady řízení. Zde uvádím i některé své poznatky získané od soudců během své studentské praxe a kritiku kvality znaleckých posudků v oboru zdravotnictví včetně návrhu kritérií pro jejich hodnocení zpracované a prosazované neziskovou organizací Liga lidských práv. V poslední kapitole se věnuji studiu právní úpravy postavení a funkce znalců a znaleckých posudků ve Velké Británii – Anglii a Walesu.

2 Důkazní prostředky

Občanský soudní řád (dále jen „OSŘ“)¹ pod názvem Důkazní prostředky v § 125 stanoví: „*Za důkaz mohou sloužit všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci, zejména výslech svědků, znalecký posudek, zprávy a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob, notářské nebo exekutorské zápisy a jiné listiny, ohledání a výslech účastníků. Pokud není způsob provedení důkazu předepsán, určí jej soud.*“

Z uvedené citace zákona je patrné, že jmenovitý výčet důkazních prostředků není úplný, ježto důkazním prostředkem může být jakýkoliv další prostředek, kterým lze zjistit stav věci. Je na rozhodnutí soudu, zda jiný důkazní prostředek připustí, např. věcné důkazy jako jsou filmy, audio a videozáznamy, fotografie a jiné záznamy z nosičů informací aj. Soud také rozhodne o způsobu jeho provedení (použití reprodukcího zařízení, nahlédnutí). Tím je pro soud zaručena volnost pro hodnocení důkazů. Ta je však na druhé straně omezena ustanoveními řady dalších zákonů, která pro některé případy explicitně stanoví jistý důkazní prostředek pro prokázání určité skutečnosti. Tak např. v řízení o způsobilosti k právním úkonům o zdravotním stavu vyšetřovaného vyslechnou soud vždy znalce². Podobně smlouva o převodu nemovitosti musí mít písemnou formu³.

2.1 Výslechy svědků

Výslechy svědků jsou nejčastěji požívanými důkazními prostředky při soudních řízeních. I když OSŘ vymezení pojmu svědek neuvádí, lze logicky vyvodit, že jím může být jakákoliv fyzická osoba, která předmětnou skutečnost svými smysly (sluchem, zrakem) přímo osobně vnímala a je schopna vypovídat o tom soudu na jeho předvolání. Z takové osobní nezastupitelnosti svědka mimo jiné vyplývá, že jako svědek může být předvolána i osoba bez ohledu na její způsobilost k právním úkonům, podjatost nebo nestrannost vzhledem k některému účastníkovi řízení. Základní její způsobilost osobně vnímat předmětnou skutečnost a vypovídat o ní tím totiž není dotčena. Soud však v takových

1 Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

2 Podle § 187 odst. 3 OSŘ

3 Podle § 46 odst. 1 Zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

případech zjišťuje věrohodnost svědkových výpovědí a při svých hodnoceních ji bere do úvahy.

Svědkem nemůže být ani soudce, ani účastník soudního řízení, příp. jejich zákonný zástupce. Podle § 126 odst. 4 OSŘ každá fyzická osoba, která je statutárním orgánem právnické osoby (členem tohoto orgánu), který se řízení účastní, nemůže být vyslechnuta jako svědek, ale jen jako účastník řízení.

Povinnost svědčit, tj. na předvolání soudu se k soudnímu jednání dostavit a vypovídat, je každému uložena zákonem⁴. Každý svědek musí vypovídat pravdu a nic nezamlčovat. Svou výpověď může odepřít jen tehdy, kdyby tím způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobám blízkým, příp. z důvodu zákonné povinnosti svědka zachovávat tajemství nebo mlčenlivost (např. soudci, lékaři, advokáti, kněží), které však může být zbaven. O důvodnosti odepření výpovědi však rozhoduje soud. Svědeckou povinnost lze vynucovat předvedením nebo uložením pořádkové pokuty.⁵

Svědecká výpověď má dvě části. V první se nejdříve provádí všeobecný výslech svědka (např. ověření jeho totožnosti, vztah k účastníkům řízení, jeho poučení), o němž se provede protokolární záznam. V druhé části pokračuje jeho výslech k věci, jehož předmět mu soud určil. Následně soudce i členové senátu kladou doplňující otázky. Se souhlasem soudu mohou klást otázky i účastníci soudního řízení, příp. přítomný znalec. Soud má právo odepřít nepřípustné otázky (např. úskočné, předpokládající dosud nepotvrzenou skutečnost nebo sugestivní, napovídající odpověď). Není vyloučena i konfrontace svědků. Tato druhá část výslechu je zaprotokolována zpravidla tak, že soudce sám diktuje podstatný obsah výpovědi.⁶

Svědkem není tzv. *přezvědná (informovaná) osoba*, které se soud může někdy na její názor na jisté zamýšlené opatření soudu. Svědkem však zůstává tzv. *znalecký svědek*, jehož odborné znalosti umožňují pozorované skutečnosti neprodleně odborně hodnotit (lékař jako svědek úrazu). Takové svědectví je sice přípustné, ale přesto soud má povinnost ustanovit znalce, vyžaduje-li to zákon.

Každý svědek (i ten, který se k soudu dostavil, i když nebyl vyslechnut) má nárok na tzv. *svědečné*. To zahrnuje náhradu hotových výdajů a ušlého výdělku. Tento nárok je třeba uplatnit do 3 dnů.

⁴ Podle § 126 odst. 1 OSŘ.

⁵ Podle §§ 52 a 53 OSŘ

⁶ Winterová, A., a kol. Civilní právo procesní. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2011

2.2 Znalecké posudky

Závisí-li rozhodnutí soudu na posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí, soud ustanoví znalce⁷. Někdy je toto ustanovení uloženo buď zákonem (např. při rozhodování o způsobilosti k právním úkonům) nebo nutně vyplývá z povahy věci a z konstatování judikatury (např. ustanovení znalce z oboru geodézie je nutné pro vznik nové hranice mezi pozemky). Nelze však ustanovit znalce z oboru právo. To by bylo v rozporu s principem „soud zná právo“ („iura novit curia“), což se ale nevztahuje v případě potřeby na ustanovení znalce konkrétního cizího práva. Znalec na rozdíl od svědka může konkrétní znalosti získat zprostředkovaně, je tedy zaměnitelný. Nesmí být ale podjatý (na rozdíl od svědka), jinak může být pro jeho tvrzenou podjatost účastníky řízení odmítnut a soud ustanoví jiného znalce.

Znalecký posudek se skládá ze tří částí: z *nálezu* (popis relevantních skutečností, ke kterým přihlížel), *posudku* (odborné posouzení skutečností a vyjádření k zadanému úkolu) a *znalecké doložky* (prohlášení znalce o tom, v kterém seznamu znalců je zapsán s označením oboru, v němž je oprávněn podávat posudky a číslo položky znaleckého deníku). Znalecký posudek je hlavně posudkem ústním. Znalec se musí k jednání soudu osobně dostavit, přednést svůj odborný posudek, aby jak soud, tak účastníci řízení mu mohli klást otázky k vyjasnění a doplnění. Výjimečně lze místo posudku použít potvrzení nebo odborné vyjádření (jde zde o tzv. *důkazní listinu* – viz dále). Soud může nechat znalecký posudek přezkoumat jiným znalcem, vědeckým ústavem nebo jinou institucí, jde o tzv. *vrchní dobrozdání*.

Výběr a činnost znalců a tlumočnicků (mají postavení znalců) upravuje Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů. Jsou jmenováni ministrem spravedlnosti (příp. pověřenými předsedy krajských soudů) a po složení znaleckého slibu jsou zapsáni do veřejně přístupného seznamu znalců a tlumočnicků. V civilním řízení lze jako znalce ustanovovat i vědecké ústavy, specializované znalecké instituce, vysoké školy a případně i odborníka nezapsaného v uvedeném seznamu. Znalec má nárok na tzv. *znalečné*, tj. náhradu hotových výdajů a odměnu za podání znaleckého posudku.

⁷ Podle § 127 odst. 1 OSŘ

2.3 Listiny

Listinný důkaz je důkazem nepřímým. Předkládá se jím soudu jistá zpráva v písemné formě na movitém podkladu (papír nebo podobná látka). Předkládaná listina musí být podepsána vystavitelem. Jazyk sdělení může být libovolný.

Rozlišují se *listiny veřejné* a *listiny soukromé*. Listiny veřejné jsou vydávány soudy, příp. jinými státními orgány v souladu s jejich pravomocemi⁸. Dále jsou to listiny, které některý zákon prohlašuje za veřejné. Jde např. o *exekuční (exekutorské) zápisy*⁹, které obsahují dohodu, jíž se dlužník zavazuje zaplatit dluh věřiteli a svoluje, aby byl nařízen a proveden výkon rozhodnutí nebo exekuce, jestliže včas a řádně nesplní svoji povinnost, nebo *notářské zápisy* a jejich stejnopisy a výpisy z nich, *listiny o ověření*¹⁰. U veřejných listin je vždy nutno přezkoumat jejich *pravost* (je-li její vystavovatel oprávněný a pravý, takže se skutečně jedná o nařízení nebo prohlášení vydavatele). Pravdivost obsahu veřejné listiny soud nezkontroluje, považuje ho za pravdivý, pokud není dokázán opak. Listiny soukromé jsou všechny ostatní listiny. U nich lze námitkou zpochybnit jejich pravost i pravdivost (obsah). Taková listina se pak posuzuje při volném hodnocení důkazů, kde důkazní břemeno je na straně toho, kdo se listiny dovolává.

Rozdíl u obou skupin listin je v jejich důkazní síle, proto veřejné listiny stanoví zákon. Důkaz listinou se provádí tak, že soudce ji (nebo její část) při jednání přečte a umožní účastníkům, aby se přesvědčili o její pravosti, neporušenosti aj.

Jestliže se někdo dovolává listiny, kterou nemá v dispozici, může soud uložit komukoliv, kdo ji má, aby ji předložil, nebo si ji u jiného soudu nebo orgánu sám vyžádá. Jde o tzv. *ediční (vydávací) povinnost*¹¹, která je analogická jako povinnost svědecká.

8 Podle § 134 OSŘ

9 Podle § 79 Zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

10 Podle § 6 Zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů

11 Podle § 129 odst. 2 a § 139 odst. 3 OSŘ

2.4 Ohledání

Ohledání předmětu, který je možno dopravit k soudu, provede se při jednání. Předseda senátu může za tím účelem uložit tomu, kdo má potřebný předmět, aby jej předložil¹². Jinak se ohledání provádí na místě. Je k němu třeba předvolat ty, kteří se předvolávají k jednání¹³. Ohledání je přímý důkazní prostředek, předmět ohledání může být věc movitá, nemovitá, ale např. i lidské tělo (zde ohledání zpravidla provádí znalec, který o něm sepisuje protokol).

2.5 Výslech účastníků

Výslech účastníků je důkazním prostředkem, pouze tehdy, když ho soud jako procesní důkaz nařídil (obvykle tehdy, když se účastník ocitne v důkazní nouzi) k prokázání tvrzených skutečností. Protože v konfrontaci výpovědi účastníků lze často skutkový stav objasnit, je správné a užitečné nařídít a provést výslech obou (všech) stran. Výslech účastníků je nutno odlišovat od přednesů účastníků, kteří mají povinnost odpovídat na dotazy soudu a právo vyjadřovat se k věci i k dokazování.

Ve sporech může soud účastníkovi důkaz výslechem nařídít jen tehdy, když dokazovanou skutečnost nelze prokázat jinak a souhlasí s tím účastník, který má být vyslechnut. *Ve věcech nesporných*¹⁴ může soud nařídít výslech účastníků kdykoliv to považuje za potřebné. Za nesplnění povinnosti pravdivé a úplné výpovědi nemůže být účastník trestně stíhán. Statutární zástupce právnické osoby nemá být slyšen v řízení, jehož je právnická osoba účastníkem, jako svědek.

2.6 Zprávy a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob

Každý je povinen bezplatně na dotaz sdělit soudu skutečnosti, které mají význam pro řízení a rozhodnutí¹⁵. Ten, komu soud uložil při dokazování nějakou povinnost, zejména aby předložil listinu, má tatáž práva jako svědek, není-li

12 Podle § 130 odst. 1 OSŘ

13 Podle § 130 odst. 2 OSŘ

14 Zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

15 Podle § 128 OSŘ

účastníkem. Musí je uplatnit za týchž podmínek jako svědek¹⁶. Každá fyzická osoba, která není účastníkem řízení, je povinna dostavit se na předvolání k soudu a vypovídat jako svědek. Musí vypovědět pravdu a nic nezamlčovat. Výpověď může odepřít jen tehdy, kdyby jí způsobila nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobám blízkým; o důvodnosti odepření výpovědi rozhoduje soud¹⁷. Nejde však o výslech svědka, protože zprávy o skutečnostech, podávané touto osobou nejsou zprávami o tom, co tato osoba svými smysly vnímala (jako u svědka). Takové zprávy může soud volně hodnotit a účastníci je mohou zpochybnit. Od zpráv a vyjádření o skutečnostech se odlišují takové výjimečné případy, kdy soud chce znát názor (mínění) tzv. *přezvědné osoby* na projednávanou věc. Může jít např. o názor orgánu sociálně-právní ochrany dětí na zamýšlené opatření u nezletilého dítěte. Dotázané osoba není povinna utvořit si a sdělit soudu vlastní názor na věc. Další důkazní prostředky se provádějí způsobem, jenž určí soud. Ediční povinnost a nárok na náhradu výdajů jsou analogické jako u §§ 129, 130 a 139 OSŘ.

16 Podle §139 odst. 3 OSŘ

17 Viz § 126 odst. 1 OSŘ

3 Vývoj znaleckého posudku na českém území

3.1 Historický vývoj znalectví

Beze sporu je možné říci, že znalecký posudek si stejně tak jako ostatní důkazní prostředky prošel z historického hlediska složitou cestou vývoje, která ale ještě zdaleka není u konce. Smyslem této kapitoly není obsáhnout podrobný a úplný vývoj znaleckého posudku napříč všemi jeho etapami, nýbrž poskytnout stručný exkurz, zdůraznit zásadnější momenty mající dopad na podobu znaleckého posudku jak jej známe dnes a především se soustředit na vývoj tohoto zcela zásadního důkazního prostředku na našem území během novodobé historie.

Pro zjednodušené vysvětlení, kde se vlastně vzala nutnost účasti znalců při dokazování, lze odkázat na publikaci A. Bradáče¹⁸, který zcela trefně uvádí: *„Potřeba odborného znaleckého dokazování vyvstala až s rozvojem oblastí lidské činnosti, kterých se toto dokazování týkalo. Až některé z nich dosáhly úrovně, která již nebyla pro soudce postižitelná, vznikla potřeba přibrat k vysvětlení odborníky.“*

Na první známky účasti znalců při soudních procesech lze narazit již v 16. století, v době inkvizice, avšak jen velmi sporadicky, navíc v takových případech zastávají jen méně důležitou úlohu. Z počátku se tedy můžeme setkat se znaleckým dokazováním především v oblastech trestního práva. Během 18. století, zároveň se značným civilizačním pokrokem, se začíná objevovat znalecký posudek častěji. Stále však v této době převažují názory, které stírají rozdíly mezi znalcem a svědkem, jelikož oba vypovídají před soudem, a tím tak řadí znalecký posudek na úroveň výpovědi.¹⁹

Až od poloviny 19. století je znalecký posudek vyčleněn a pohlíží se na něj jako na samostatný důkazní prostředek, zároveň s obrovským rozvojem vědy a techniky v tomto období se začíná využívat znalců v soudních procesech pro jejich odborné znalosti mnohem častěji.

¹⁸ Bradáč, Albert. *Soudní inženýrství*. Brno: CERM, 1999

¹⁹ Bradáč, Albert. *Soudní inženýrství*. Brno: CERM, 1999, str. 25

3.2 Znalecký posudek na českém území

Co se týče prvních oficiálních seznamů znalců, pochází z roku 1787. Na našem území poté došlo k vyčlenění znaleckého posudku jako samostatného důkazního prostředku trestním řádem 1873, který byl vydán císařem Josefem II. (české země tehdy spadaly pod Rakousko-Uhersko). Tento zákoník platil v lehce pozměněné na našem území ještě v době Československa až do roku 1950.

V období 1918 – 1949 u nás existovalo mnoho seznamů znalců, z nichž pro příklad postačí uvést např. tyto: Znalci pro řízení konkurzní a vyrovnávací, znalci v dani z obohacení, znalci pro vyvlastnění účelům vybudování a provozu drah.²⁰ Z těchto a dalších takovýchto seznamů si lze povšimnout, že znalectví již v této době mělo svou jasnou vyhraněnou „podobu“. Stejně jako je tomu dnes, i tehdy musel znalec splnit určitá kritéria pro zapsání do seznamu. Mezi hlavní podmínky patřil věk (min. 30 let), svéprávnost a samozřejmě odborná způsobilost.

Zásadní právní úpravou byl Zákon č.167/1949 Sb., o stálých přísežných znalcích a tlumočnících, který sjednotil nejen všechny jednotlivé seznamy znalců, ale také způsob jejich jmenování. Pro kontrolu znalecké činnosti byla zavedena povinnost vést si znalecké deníky, kdo tuto povinnost porušil, hrozila mu sankce – v nejhorším případě zbavení úřadu. Další zákonná úprava (zák. č. 47/1959 Sb.) korespondovala s tehdejšími státními poměry a politickou situací, nebyla příliš kvalitní a vydržela tak pouze do roku 1967.²¹ V tomto roce se poté dostává v platnost zákon č. 36/1967 spolu s prováděcí vyhláškou ministerstva spravedlnosti č. 37/1967.

²⁰ Bradáč, Albert. *Soudní inženýrství*. Brno: CERM, 1999, str. 25

²¹ Bradáč, Albert. *Soudní inženýrství*. Brno: CERM, 1999, str. 26

4 Znalec

Tato kapitola se zabývá některými důležitými aspekty postavení a výkonu činnosti soudních znalců. Příslušná platná právní úprava je dána Zákonem č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZnalZ“²²), Vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících,²³ ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Vyhl.“) a § 17 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OSŘ“). Sám název předmětného zákona napovídá, že podstatná většina právní úpravy platí stejně pro znalce i tlumočníky, což se v dikci jednotlivých ustanovení projevuje např. formulacemi „znalec (tlumočnick)“ nebo „znalecká (tlumočnická) činnost“. Poslední (od 1. ledna 2012 dosud platná) třetí novelizace²⁴ původního zákona z roku 1967 je však již opět nevyhovující. Praxe ukazuje, že je např. nutné oddělit právní úpravu znalecké a tlumočnické činnosti. V souladu s Plánem legislativních prací vlády na rok 2013 byl zpracován a předložen návrh nového zákona o znalcích²⁵. Projednávání paragrafového znění tohoto návrhu se v současné době již nachází ve stadiu vnějšího připomínkového řízení (podrobněji o tom pojednává část 4.8. Návrh nového zákona o znalcích této kapitoly). Naše odborná právnická i laická obec tedy postrádá podrobné komentáře i judikaturu k platné právní úpravě v předmětné oblasti, protože odborná literatura²⁶, která je v současné době k dispozici, se týká jen právní úpravy platné před 1. lednem 2012, tj. před platností poslední novely zákona z roku 1967. Lze tedy konstatovat, že daná problematika není jednoduchá, jednoznačná a přehledná, což způsobuje, že jurisdikce v této oblasti není často pro relevantní subjekty nijak snadná.

22 Zkratky právních předpisů, podle Hendrych, D. a kol., Právnický slovník, 3. vydání, Praha, C. H. Beck, 2009

23 Vyhláška stanoví jmenování a odvolávání znalců a tlumočnicků, seznam znalců a tlumočnicků, vznik a zánik funkce, lhůty k provedení úkonů, náležitosti posudku, sazby odměn za znalecké posudky a tlumočnické úkony a paušální částky odměn a náhrady nákladů za znalecké posudky.

24 Zákon č. 444/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů

25 Viz <http://eklep.vlada.cz/eklep/page.jsf>

26 Za všechny uvedme alespoň dva velmi známé, kvalitní a kompletní zdroje: Bělohávek, A. J., Hótová, R., Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2011; Dörfel, L., Zákon o znalcích a tlumočnících, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2009,

4.1 Charakteristika a jmenování znalce

Obecně panuje shoda o tom, že znalcem je osoba, která má speciální odborné znalosti a dovednosti v jistém oboru, jichž může soud využít pomocí jeho odborného názoru (tzv. znaleckého posudku, který může být ústní nebo písemný) potřebného pro posouzení dokazovaných skutečností. Podle § 3 odst. 1 ZnalZ znalce pro jednotlivé obory jmenuje ministr spravedlnosti nebo předseda krajského soudu na základě pověření ministrem spravedlnosti. Jmenování znalce podrobněji upravuje § 1 Vyhl. Podle něj ministr spravedlnosti jmenuje a odvolává pro jednotlivé obory znalecké činnosti a jejich odvětví znalce, kteří jsou pracovníky ústředních orgánů, vysokých škol, vědeckých a výzkumných ústavů, a dále ty, kteří jsou vybráni ústředními orgány. Dále jmenuje znalce z oboru práva pro oblast právních vztahů k cizině a znalce, u nichž si jmenování a odvolání vyhradil. Předsedy krajských soudů pověřuje ministr spravedlnosti jmenováním a odvoláváním znalců v ostatních případech; příslušný je předseda krajského soudu, v jehož obvodu má znalec bydliště. Jmenovat lze však jen toho, kdo splňuje poměrně rozsáhlé podmínky²⁷. Mezi ně patří: státní občanství České republiky nebo jiného určeného státu za konkrétně stanovených podmínek, způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, bezúhonnost, adept na jmenování nebyl v posledních třech letech vyškrtnut ze seznamu znalců pro porušení povinností podle Zákona, má potřebné znalosti a zkušenosti z oboru, v němž má jako znalec působit, má takové osobní vlastnosti, které dávají předpoklad pro to, že znaleckou činnost může řádně vykonávat a se jmenováním souhlasí. Podle § 3 Vyhl. ověření těchto podmínek provedou a zdokumentují krajské soudy. Znalec musí složit zákonem předepsaný (§ 6 ZnalZ) slib²⁸ do rukou toho, kdo ho jmenoval. Podle § 24 ZnalZ orgán veřejné moci může ustanovit znalcem i osobu, která není zapsána do seznamu znalců a tlumočnicků (viz následující část 4.2) a má potřebné odborné předpoklady pro to, aby podala posudek a která s ustanovením vyslovila souhlas. To lze ale udělat jen za jistých podmínek²⁹. Tímto způsobem ustanovený znalec však znalecký posudek podat nemůže, dokud nesloží znalecký slib.

²⁷ Stanovené § 4 Zákona.

²⁸ Znění slibu: „Slibuji, že při své znalecké činnosti budu přesně dodržovat právní předpisy, že znaleckou činnost budu konat nestranně podle svého nejlepšího vědomí, že budu plně využívat všech svých znalostí a že zachovám mlčenlivost o skutečnostech, o nichž jsem se při výkonu znalecké činnosti dozvěděl.

²⁹ Jsou to následující podmínky: Pro některý obor není žádný znalec zapsán nebo znalec zapsaný do seznamu sice existuje, ale požadovaný úkon nemůže provést nebo sice ho může provést, ale jen za cenu nepřiměřených obtíží nebo nákladů.

Praxe ukazuje, že dosud platná právní úprava podmínek a procesu jmenování znalce (tlumočníka) poskytuje příliš velký prostor pro uvážení. Podle ní znalec (tlumočník), který sice splňuje všechny podmínky stanovené ZnalZ, do seznamu znalců (tlumočnicků) nemusí být zapsán. Chybí totiž konkrétní závazná kritéria pro posuzování znalostí, zkušeností a osobních vlastností znalců. (tlumočnicků). Na jmenování neexistuje právní nárok, záleží na uvážení jmenovacího orgánu, který nemá ani za povinnost v případě negativního vyřízení žádosti poskytovat žadateli odůvodnění svého rozhodnutí.

Z judikatury:

Jedná se o usnesení Ústavního soudu (sp. zn. IV. ÚS 556/01) ve věci ústavní stížnosti proti rozhodnutí předsedy Městského soudu v Praze a rozhodnutí Ministerstva spravedlnosti ČR. Ústavní soud v něm zamítl ústavní stížnost na to, že stěžovateli nebylo vyhověno jeho žádosti o zapsání do seznamu tlumočnicků Městského soudu v Praze, i když podmínky pro jmenování tlumočnickem splnil, čímž prý došlo k porušení jeho ústavně zaručených práv vyplývajících z Listiny základních práv a svobod. MS v Praze své rozhodnutí odůvodnil tím, že počet tlumočnicků vedených v příslušném seznamu stačí zcela pokrýt potřebu vyžadovaných tlumočnických úkonů. Ministerstvo spravedlnosti neshledalo v postupu předsedy MS v Praze pochybení, ježto na jmenování tlumočnickem ze ZnalZ nevzniká právní nárok.

4.2 Výběr a seznamy znalců

Výběr znalců upravují § 5 ZnalZ a § 2 Vyhl. Výběr znalců provádějí krajské soudy v součinnosti se státními orgány, vědeckými institucemi, vysokými školami a hospodářskými i společenskými organizacemi. Ke jmenování znalcem dochází na základě výběru mezi osobami, které splňují podmínky pro jmenování. Návrhy na jmenování mohou podat orgány veřejné moci, vědecké instituce, vysoké školy, organizace, u nichž osoby přicházející v úvahu pracují (není to nutnou podmínkou), občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti nebo nadace, jestliže to vyplývá z předmětu jejich činnosti. Znalcem může být jmenován i ta osoba, která sama o jmenování požádá. Shora uvedené orgány a organizace na žádost ministra spravedlnosti nebo předsedy krajského soudu se

vyjadřují, jestli navrhovaná osoba splňuje podmínky pro jmenování znalcem. Pro každý obor je zapotřebí jmenovat takový počet znalců, aby stačili pokrýt potřebu znaleckých posudků tak, aby jednotliví znalci nebyli neúměrně zatěžováni výkonem znalecké činnosti.

Seznamy znalců a tlumočnicků (dále jen „Seznamy“), jejich postavení, význam, náležitosti, funkci a vliv na činnost znalců jsou právně zakotveny a vysvětleny zejména v § 7 a § 20c ZnalZ a podrobněji v § 4-5 a § 10 Vyhl. Jmenování znalci se po složení slibu zapisují do Seznamu. Seznamy (v oddílech zvlášť pro znalce a zvlášť pro tlumočníky) jsou veřejné a vedou je krajské soudy, v jejichž obvodu má znalec místo trvalého pobytu.³⁰ Ústřední Seznam vede ministerstvo spravedlnosti a zasílá ho krajským soudům, stejně jako krajské soudy zasílají své Seznamy (kromě jiných³¹) ministerstvu spravedlnosti. Znalec je rovněž povinen neprodleně ohlásit příslušnému krajskému soudu změnu svého bydliště. Znalec je bez odkladu vyškrtnut ze Seznamu v případě, že mu zaniklo právo vykonávat znaleckou činnost.

Tím, že Seznamy vedou jak ministerstvo spravedlnosti, tak krajské soudy, panuje v této oblasti zbytečná duplicita. Stává se, že některý krajský soud nemá ve svém obvodu pro jistý obor potřebného znalce a musí ho ustanovit z jiného kraje. Dosavadní způsob registrace je nemoderní, nevyužívá současných možností informačních technologií, zejména integrovaných databázových systémů. Vytvoření např. jednoho centrálního registru (seznamu) znalců v elektronické podobě by všem relevantním subjektům svým dálkovým přístupem značně zjednodušilo a zefektivnilo jejich práci. S takovou úpravou počítá i návrh nového zákona o znalcích (viz část 4.8).

Z judikatury:

Nejvyšší soud ČSR řešil spor (sp. zn. 2 Cz 18/72) o platnost znaleckého posudku, výpovědi a úkonů ustanoveného znalce, který nesložil předepsaný znalecký slib. V této kauze se žalobce domáhal proti žalovanému ústavu národního zdraví náhrady škody, kterou utrpěl tím, že onemocněl v důsledku nesprávně provedeného lékařského vyšetření a z něho vyplývající chybné

³⁰ Případně místo pobytu na území České republiky podle druhu pobytu cizince.

³¹ Také krajské prokuratury, Policii České republiky - správě příslušného kraje a krajskému úřadu vyšetřování, okresním soudům, vojenským soudům, okresním úřadům a okresním prokuraturám ve svém obvodu.

diagnózy, v důsledku čehož utrpěl vážnou újmu na zdraví. Okresní a odvolací krajský soud žalobu zamítly s odůvodněním svých rozsudků, že napadený posudek ustanoveného znalce je úplný, logický a přesvědčivý. Soudy obou stupňů dospěly k závěru, že žalovaný ústav národního zdraví neporušil žádnou právní povinnost, která by jej zavazovala k náhradě škody, neboť postup při léčbě žalobce byl správný. Nejvyšší soud ČSR rozhodl o stížnosti pro porušení zákona, kterou podal ministr spravedlnosti ČSR tak, že uvedenými rozsudky soudů obou stupňů byl porušen zákon. Nejvyšší soud svůj rozsudek odůvodnil tím, že nesložil-li soudem ustanovený znalec, který nebyl zapsán v Seznamu, nebylo možné jeho posudek pokládat za znalecký posudek podle ustanovení § 125 a § 127 odst. 1 tehdy platného OSŘ. Proto v řízení o věci, v níž rozhodnutí záviselo na posouzení skutečností, k nimž bylo třeba odborných znalostí ustanoveného znalce, šlo o vadu řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, pokládal-li soud za znalecký posudek a výpověď znalce i úkony ustanoveného znalce, který znalecký slib dosud nesložil.

4.3 Pozastavení a zánik práva vykonávat činnost znalce

O obsáhlé a složité problematice pozastavení nebo zániku práva znalce vykonávat svou činnost pojednávají § 11, § 20, a § 20a-c ZnalZ, § 14 Podjatost úřední osoby, znalce tlumočnicka, odst. 7. zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů. Pokud jde o zánik tohoto práva ve správním řízení, upravují ho §§ 11 - 19 Instrukce č. 90/2012-OSD-ZN Ministerstva spravedlnosti ze dne 30. dubna 2012, o správním řízení ve věcech znalců a tlumočnicků, a o některých dalších otázkách (Instrukce byla vydána dne 30. dubna 2012 na základě § 26 ZnalZ).

Všimněme si nejprve „jednorázového“ pozastavení znalcovy činnosti. Ve správním řízení jde o tzv. podjatost³² (vyloučení z projednávání a rozhodování věci ve správním řízení). V případě, že lze mít pro poměr znalce k projednávané věci, k orgánům provádějícím řízení, k účastníkům nebo k jejich zástupcům pochybnost o jeho nepodjatosti, nesmí podat znalecký posudek³³. Takový znalec

³² § 11 [ZnalZ](#)

³³ § 11 odst. 1 [ZnalZ](#)

je pak vyloučen z vykonávání úkonů řízení³⁴, aby se zajistila objektivita řízení a nestrannost rozhodování. O jeho vyloučení rozhoduje ten orgán, který jej pro podání posudku ustanovil. Své vyloučení musí znalec neprodleně oznámit³⁵. V některých případech může znalec podání posudku odepřít nebo mu nemůže být podání posudku uloženo. Pro jednotlivé druhy řízení jsou tyto případy obdobně určeny v ustanoveních o svědcích³⁶. Jde zejména o ty případy, kdy by znalec mohl způsobit nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobám blízkým. O důvodnosti odepření vždy rozhoduje soud³⁷.

O pozastavení práva vykonávat znaleckou činnost pojednává § 20 ZnalZ. Rozhodnout o tom může Ministerstvo spravedlnosti nebo předseda krajského soudu, jestliže proti znalci bylo zahájeno trestní stíhání pro úmyslný trestný čin, bylo zahájeno řízení o způsobilosti znalce k právním úkonům, nebo když má znalec na základě pravomocného rozhodnutí nastoupit výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody (v takovém případě příslušný státní orgán (tj. Ministerstvo spravedlnosti nebo krajský soud) zahajuje řízení z moci úřední, i když podle § 42 Správního řádu podnět k takovému postupu mohou dát i jiné subjekty). Totéž rozhodnutí mohou uvedené státní orgány učinit (nejdéle na čtyři roky), pokud o to znalec z vážných důvodů sám požádá (řízení se zahajuje na základě žádosti oprávněné osoby). Vážnými důvody se rozumí skutečnosti dlouhodobě bránící řádnému výkonu znalecké činnosti, které nastaly po jeho jmenování a které nemohl předvídat. Znalec nesmí vykonávat svou činnost po dobu pozastavení práva tuto činnost vykonávat. Pozastavení/obnovení práva výkonu činnosti znalce se musí bez odkladu zaznamenat v příslušném Seznamu.

Zánik práva vykonávat znaleckou činnost³⁸ nastává smrtí znalce, prohlášením za mrtvého, zbavením (omezením) způsobilosti k právním úkonům, pravomocným odsouzením za úmyslný (nedbalostní) spáchaný v souvislosti s výkonem činnosti znalce, vyškrtnutím ze Seznamu nebo na základě písemné žádosti o vyškrtnutí ze Seznamu podané příslušnému správnímu orgánu. Dále

³⁴ Judikáty k vyloučení znalců z úkonů řízení lze nalézt např.: sp. zn. 6 Tz 4/1986, sp. zn. II. ÚS 35/2003, sp. zn. Skno 4/1999, sp. zn. 9 Tz 85/2000, sp. zn. 25 Cdo 1593/2001, sp. zn. II. ÚS 35//2003

³⁵ § 11 odst. 2 [ZnalZ](#)

³⁶ § 11 odst. 3 [ZnalZ](#)

³⁷ Tak např. § 126 odst. 1 [OSŘ](#) stanoví: *Každá fyzická osoba, která není účastníkem řízení, je povinna dostavit se na předvolání k soudu a vypovídat jako svědek. Musí vypovědět pravdu a nic nezamlčovat. Výpověď může odepřít jen tehdy, kdyby jí způsobila nebezpečí [trestního stíhání](#) sobě nebo osobám blízkým; o důvodnosti odepření výpovědi rozhoduje soud.*

³⁸ Viz též: Ullrich, L.: Zánik práva vykonávat znaleckou nebo tlumočnickou činnost, PR 19/2012, s. 657

zánik tohoto práva nastává, když příslušný správní orgán dodatečně zjistí, že znalec nesplňuje některou z podmínek pro jeho jmenování, anebo jestliže tyto podmínky odpadly.

4.4 Výkon znalecké činnosti

Požadavky na výkon znalecké činnosti stanoví ZnalZ ve své části Výkon znalecké (tlumočnické) činnosti, §§ 8 – 16 a Vyhl. v části II Výkon znalecké (tlumočnické) činnosti, §§ 11- 15. Znalci jsou především povinni vykonávat svou znaleckou činnost řádně, ve stanovené lhůtě, oboru a odvětví, pro které byli jmenováni. Svou činnost jsou oprávněni vykonávat i mimo obvod krajského soudu, v jehož Seznamu jsou zapsáni, a musí ji vykonávat osobně. Jestliže to vyžaduje povaha věci, jsou oprávněni přibrat i konzultanta k posuzování zvláštních dílčích otázek. To však spolu se zdůvodněním přibrání konzultanta musí uvést ve svém znaleckém posudku. Tím však není nikterak dotčena jejich odpovědnost i za ty části posudku, které konzultovali s přibraným konzultantem. Znalec musí zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se dozvěděl v souvislosti s výkonem své znalecké činnosti, a to i po jejím skončení. Tento zákaz se nevztahuje na případy, kdy informace o těchto skutečnostech použije přiměřeným způsobem pro vědecké nebo vzdělávací účely. Mlčenlivosti jej může zprostit jen orgán veřejné moci, který jej ustanovil, nebo ten, pro nějž znaleckou činnost na základě smlouvy vykonal. Povinnost mlčenlivosti se týká i konzultantů a dalších osob, které se na znalecké činnosti podílely. Znalec musí písemně tyto osoby o povinnosti mlčenlivosti poučit.

Byl-li znalec ustanoven v řízení před orgánem veřejné moci, musí podat posudek³⁹. Jestliže znalec bez udání vážného důvodu podání posudku odmítne, sdělí to orgán veřejné moci krajskému soudu, v jehož Seznamu je znalec zapsán. Podává-li znalec posudek písemně, je povinen každé jeho vyhotovení podepsat a připojit otisk pečeti⁴⁰. Znalci jsou povinni⁴¹ vést znalecký deník. Do něj zapisují provedení všech posudků, jejich předmět, pro koho byla činnost provedena, výši odměny a výloh a den jejich proplacení. Deník lze vést v listinné nebo elektronické podobě. Podrobnosti o znaleckém deníku a jeho kontrole stanoví § 8

³⁹ Náležitosti posudku stanoví § 13 Vyhl.

⁴⁰ § 7 Vyhl. stanoví, že znalci užívají k výkonu své funkce kulaté pečeti v jednotné úpravě, která obsahuje státní znak, jméno znalce s uvedením znalecké funkce. Správa soudů vydá znalci potvrzení, které ho opravňuje objednat a převzít pečeť na svůj náklad.

⁴¹ Podle § 15 ZnalZ.

Vyhl. Při vyžádání znaleckého úkonu uloží státní orgán znalci lhůtu, do kdy má být úkon proveden⁴². Před tím je nutno se znalcem projednat, zda je pro něj zamýšlená lhůta reálná.

Nejvyšší soud se ve svém rozsudku sp.zn. 25 Cdo 883/2006 přiklonil k myšlence, že soudem ustanovený znalec, který vypracoval chybný znalecký posudek, odpovídá za škodu, která vznikla účastníku řízení tím, že mu soud na základě tohoto posudku přiznal nižší plnění.

4.5 Znalecké ústavy

Podmínky činnosti znaleckých ústavů upravují ustanovení § 21-23 ZnalZ. Že kromě fyzických osob vykonávají znaleckou činnost také ústavy, umožňuje § 2 odst. 1 ZnalZ. Znaleckým ústavem je právnická osoba příp. její organizační složka, která se specializuje na znaleckou činnost a je zapsána do seznamu znaleckých ústavů. Ministerstvo spravedlnosti takový seznam vede a rozhoduje o zápisu do něj. Pro zajištění jednotnosti rozhodování v otázkách jmenování, odvolávání a změn zápisů znaleckých ústavů vydal ministr spravedlnosti Organizační pokyn⁴³ s účinností od 1. ledna 2011.

Seznam znaleckých ústavů se skládá ze dvou oddílů. V II. oddílu jsou uvedeny vysoké školy⁴⁴ nebo jejich součásti a veřejné výzkumné instituce, případně jiné osoby veřejného práva nebo jejich organizační složky, které vykonávají vědeckovýzkumnou činnost v příslušném oboru. Ústavy z tohoto druhého oddílu se využívají hlavně pro zpracování znaleckých posudků ve zvlášť obtížných případech, které vyžadují zvláštní vědecké posouzení⁴⁵.

V I. oddílu se nacházejí ostatní znalecké ústavy. Znaleckou činnost lze poskytovat jedině tehdy, když není v rozporu s povahou právnické osoby nebo předmětem její činnosti. § 21b ZnalZ stanoví poměrně přesné a náročné podmínky pro to, aby daný žadatel mohl být zapsán v příslušném oboru do I. oddílu seznamu

⁴² § 12 Vyhl.

⁴³ Organizační pokyn, jímž se upravuje postup při vyřizování žádostí o zápis do seznamu ústavů kvalifikovaných pro znaleckou činnost podle § 21 odst. 3 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁴ Vysoká škola nebo její součást může být zapsána jedině tehdy, když má v příslušném nebo příbuzném oboru akreditovaný doktorský studijní program.

⁴⁵ Ve svém judikátu sp. zn. 10 Co 528/2007 KS v Ústí nad Labem rozhodl, že šestitýdenní lhůta ke zpracování znaleckého posudku konkrétním znaleckým ústavem (vysokou školou) vzhledem k povaze nezbytného znaleckého úkonu není přiměřená..

znaleckých ústavů. Tak např. alespoň 3 jeho „pracovníci“⁴⁶ musí být znalci zapsanými pro požadované obory a nevykonávají znaleckou činnost v daném oboru v jiném znaleckém ústavu zapsaném v I. oddílu (stačí ale, když z těchto tří pracovníků alespoň dva jsou znalci pro příbuzný obor). Žadatel musí mít odpovídající materiální a personální vybavení pro výkon znalecké činnosti v požadovaném oboru. Žadatel nemůže být pro jistý obor zapsán do I. oddílu seznamu znaleckých ústavů, když v posledních třech letech byl z něho vyškrtnut, některý z jeho pracovníků vykonávajících pro žadatele znaleckou činnost byl v takovém období vyškrtnut ze seznamu znalců a tlumočnicků, nebo když aspoň jeden z jeho společníků nebo členů byl v takovém období vyškrtnut ze seznamu znaleckých ústavů. Akciovou společnost lze zapsat jedině tehdy, když její základní kapitál tvoří akcie na jméno. Pokud žadatel je podnikatelem, musí být žádaný rozsah jeho znaleckého oprávnění v souladu s předmětem podnikání (činnosti) podle zápisu v obchodním nebo jiném rejstříku.

Výkon znalecké činnosti ústavů se přiměřeně řídí ustanoveními o výkonu znalecké činnosti znalců zapsaných do Seznamu. (viz část 4.4). Ústav odpovídá za včasné a řádné provedení znaleckého posudku⁴⁷, který podává písemně. Uvede v něm, kdo ho připravoval a kdo podle potřeby před orgánem veřejné může osobně potvrdit správnost posudku a podat požadovaná vysvětlení. Ústav má právo na odměnu za zpracování znaleckého posudku a náhradu nákladů.

Následující citace z důvodové zprávy k návrhu nového zákona o soudních znalcích (podrobněji viz část 4.8), která byla z podstatné části převzata z publikace⁴⁸ z roku 2009, tedy ještě před poslední novelou zákona o znalcích a tlumočnících, ukazuje, že problémy se znaleckými ústavu zapsanými v I. oddílu seznamu znaleckých ústavů stále v praxi přetrvávají a že i návrh nového zákona je musí řešit.

„Činnost znaleckých ústavů uvedených v prvním oddílu seznamu znaleckých ústavů je často v odborných kruzích diskutována a měla by být prostřednictvím tohoto zákona změněna. Výrazný nárůst počtu těchto právnických osob, které vznikly podle pravidel obchodní soutěže a byly založeny podle druhé části zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, totiž pro oblast kontroly znalecké činnosti přinesl nový problém. Velké množství

⁴⁶ Společníci, členové nebo zaměstnanci v pracovním poměru, kteří pro žadatele vykonávají znaleckou činnost.

⁴⁷ Podrobně viz např. Hanák, J.: Odpovědnost znaleckých ústavů za znalecký posudek

⁴⁸ Dörfl, L., Zákon o znalcích a tlumočnících, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2009

znaleckých posudků nezpracovávají sami znalci, ale pouze osoby, které jsou ve vztahu k ústavu v zaměstnaneckém poměru. To ve svém důsledku znamená produkci mnoha znaleckých posudků s velmi rozdílnou odbornou úrovní. Nedostatek nástrojů kontroly zejména ve vztahu k výběru osob, které skutečně znalecké posudky zpracovávají, může ohrozit samotné pojetí znalecké činnosti a vést k devalvaci jejího základního přínosu. Tím je nestrannost, odbornost a osobní odpovědnost znalce za jeho činnost.“

4.6 Správní delikty znalců a znaleckých ústavů

Vymezení a postihy správních deliktů (obecně jako protiprávních jednání) znalců a znaleckých ústavů jsou zakotveny v §§ 25a-d ZnalZ. Ministerstvo spravedlnosti a krajské soudy tak mají (na rozdíl od předcházející právní úpravy) dostatečná oprávnění a prostředky k tomu, aby mohly znalce a znalecké ústavy, kteří jednají v rozporu se zákonem⁴⁹, postihovat. V návaznosti na to Ministerstvo spravedlnosti vydalo Instrukci ze dne 30. dubna 2012, která upravila postup správních orgánů⁵⁰ ve správním řízení při jmenování znalců a tlumočnicků, rozhodování o pozastavení práva vykonávat činnost znalce nebo tlumočnicka a o rozhodování o zániku práva vykonávat znaleckou nebo tlumočnickou činnost.

Písemnou výstrahu⁵¹ může znalci nebo znaleckému ústavu udělit Ministerstvo spravedlnosti nebo předseda krajského soudu, jestliže poruší povinnosti uložené ZnalZ, ale není to delikt ve smyslu tohoto zákona, nebo přešůpek podle zákona č. 200/1990 Sb., o přešůpcích, ve znění pozdějších přešůpisů (účinného od 1. května 2013) nebo trestný čin⁵². Při ukládání výstrahy⁵³ se částí druhá a třetí⁵⁴ správního řádu nepoužijí.

Znalec se dopustí přešůpku, jestliže svou činnost nevykoná řádně, ve stanovené lhůtě a v oboru/odvětví, pro které byl jmenován⁵⁵, svou činnost nevykoná osobně nebo přešůbraného konzultanta neuvede ve znaleckém posudku⁵⁶,

⁴⁹ [ZnalZ](#)

⁵⁰ Ministerstvo spravedlnosti, ministr spravedlnosti a předseda krajského soudu

⁵¹ § 25d [ZnalZ](#)

⁵² viz § 13 [trestního zákoníku](#)

⁵³ O žalobě znalce, kterou se u KS v Praze domáhal zrušení rozhodnutí o udělení výstrahy viz. judikát č. j. 44 Ca 33/2009-47

⁵⁴ Část druhá (Obecná ustanovení o správním řízení, § 9-129), Část třetí (Zvláštní ustanovení o správním řízení, § 130-153) [zákona č. 500/2004 Sb.](#), správní řád, ve znění pozdějších přešůpisů.

⁵⁵ § 8 [ZnalZ](#)

⁵⁶ § 10 [ZnalZ](#)

poruší povinnost mlčenlivosti nebo o ní nepoučí osoby podílející se na znalecké činnosti⁵⁷, podá znalecký posudek ve věci, z níž byl jako znalec vyloučen⁵⁸, bez vážných důvodů odepře orgánu veřejné moci podat znalecký posudek⁵⁹, opakovaně nepodepíše nebo nepřipojí otisk pečeti na písemný znalecký posudek⁶⁰, znalecký deník nevede buď vůbec, nebo ho nevede řádně⁶¹, nesprávně vyúčtuje odměnu za podání znaleckého posudku⁶² a nebo vykonává činnost znalce v době, kdy mu bylo pozastaveno právo tuto činnost vykonávat tuto činnost⁶³. Za přestupek lze podle jeho povahy a závažnosti uložit znalci pokutu až do výše 200 000 Kč nebo ho vyškrtnout ze Seznamu⁶⁴. Přihlíží se přitom k tomu, zda již znalci byla v minulosti udělena výstraha.

Jakákoliv fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že se vydává neoprávněně za znalce nebo znalecký ústav nebo vykonává tuto činnost, aniž je zapsána do Seznamu nebo seznamu znaleckých ústavů⁶⁵.

Ústav se dopustí přestupku svým protiprávním jednáním ve stejných případech jako znalec (viz výše). Na rozdíl od znalce mu však může být za přestupek uložena maximální pokuta 400 000 Kč. Ústav nebo právnická osoba není však za správní delikt odpovědná, prokáže-li, že vynaložila veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby porušení právní povinnosti zabránila.

Ve společných ustanoveních o správních deliktech⁶⁶ je mimo jiné stanoveno, že správní delikty podle ZnalZ v prvním stupni projednává Ministerstvo spravedlnosti nebo předseda krajského soudu a že uložená pokuta je splatná do 30 dnů ode dne, kdy rozhodnutí o jejím uložení nabylo právní moci.

„Soudem ustanovený znalec, který vypracoval chybný znalecký posudek, odpovídá za škodu, která vznikla účastníku řízení tím, že mu soud na základě tohoto posudku přiznal nižší plnění⁶⁷“. Podle názoru advokáta JUDr. M. Mikysky⁶⁸ by mělo být při posuzování nároku na náhradu škody vůči znalci zkoumáno, nakolik účastník řízení v rámci nalézacího řízení využil svého práva vyjádřit se ke znaleckému posudku, zda požadoval slyšení znalce před soudem k

⁵⁷ § 10a ZnalZ

⁵⁸ § 11 ZnalZ

⁵⁹ § 12 ZnalZ

⁶⁰ § 13 ZnalZ

⁶¹ § 15 ZnalZ

⁶² § 17 odst. 3 ZnalZ

⁶³ § 20 odst. 4 ZnalZ

⁶⁴ § 25 odst. 3 ZnalZ

⁶⁵ § 2 odst. 1 ZnalZ

⁶⁶ § 25c ZnalZ

⁶⁷ Rozhodnutí NS ČR, sp. zn. 25 Cdo 883/2006.

⁶⁸ Viz PR 24/2009 str. 14

obhajobě znaleckého posudku, při kterém mohl účastník řízení klást znalci otázky, zda účastník řízení navrhoval provedení důkazu revizním znaleckým posudkem. Mělo by být také zvažováno, zda vada posudku spočívá v nějakém zjevném skutkovém omylu znalce, který účastník jako laik nemohl odhalit ani při vynaložení veškeré péče, kterou lze po něm oprávněně požadovat. Znalec musí nést odpovědnost i za vadný znalecký posudek, podaný pro potřeby soudního řízení, ale při současném zvažování aktivity či pasivity dotčeného účastníka řízení v řízení, ve kterém byl vadný znalecký posudek podán. Role dotčeného účastníka řízení by pak měla být vyhodnocena minimálně aplikací §441⁶⁹ Občanského zákoníku v jeho neprospěch.

4.7 Odměna a náhrada nákladů

Znalec⁷⁰ i znalecký ústav⁷¹ mají právo na odměnu za vykonanou znaleckou činnost (znalečné). Mají rovněž právo na náhradu účelně vynaložených nákladů v souvislosti se zpracováním znaleckého posudku⁷². Stanovení odměn se děje dvojím způsobem podle toho, zda znalecký posudek zadal orgán veřejné moci, nebo jiná osoba, která si ho u znalce objednala. V prvním případě se stanoví odměna za znalecký posudek sazebníkem⁷³ (podle náročnosti a míry odborných znalostí za jednu hodinu nutně vynaložené práce 100 až 350 Kč), v druhém případě se odměna řídí smlouvou, kterou objednatel a znalec uzavřeli. Odměna se může krátit, nebo zvýšit, jestliže znalecký posudek nebyl zpracován řádně a včas, nebo zvýšit o částku, kterou musí znalec odvést podle zákona o DPH⁷⁴, příp. když jde o posudek mimořádně obtížný, přezkumný (přezkoumává posudek jiného znalce) nebo bylo uloženo posudek vypracovat spěšně nebo či ve dnech pracovního volna, pracovního klidu anebo v noci⁷⁵.

Náhradou nákladů⁷⁶ se rozumí zejména cestovní výdaje, náhrada ušlého výdělku při předvolání k orgánu veřejné moci, náhradu nákladů, které vznikly

⁶⁹ § 441 [Spoluúčast poškozeného]: Byla-li škoda způsobena také zaviněním poškozeného, nese škodu poměrně; byla-li škoda způsobena výlučně jeho zaviněním, nese ji sám.

⁷⁰ Podle §17 odst. 1 [ZnalZ](#)

⁷¹ Podle §23 odst. 1 [ZnalZ](#)

⁷² Právo na náhradu nákladů znalci přiznává § 18 [ZnalZ](#), znaleckému ústavu § 23 odst. 1 [ZnalZ](#)

⁷³ § 16 [Vyhl.](#)

⁷⁴ [Zákon č. 235/2004 Sb.](#), o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁵ Podle § 20 [Vyhl.](#)

⁷⁶ § 18 [ZnalZ](#)

organizaci, u níž znalec pracuje, použitím jejích přístrojů, zařízení a materiálů⁷⁷, věcné náklady a náklady spojené s přibráním pracovníků pro pomocné práce, pokud s takovým přibráním příslušný orgán veřejné moci souhlasil. Znalec vždy musí provést vyúčtování⁷⁸ znalečného a náhrady nákladů, které jsou součástí znaleckého posudku.

Pro znalecké ústavy jsou odměny a náhrady nákladů za znalecké posudky podrobně stanoveny zvláště v § 15a-b a § 16-29 Vyhl. Paušální částky odměn a náhrad stanovených pro některé druhy znaleckých posudků se na znalecké ústavy nevztahují.

Podmínky, za kterých lze znalečné zvýšit, nebo snížit jsou uvedeny v § 20-21 Vyhl. Státní orgán může dokonce znalečné odepřít, jestliže znalecký posudek je mimořádně nekvalitní⁷⁹. Paušální částky odměn a náhrady nákladů za znalecké posudky při trestním řízení spojené s prováděním pitev jsou uvedeny v příloze Vyhl.

4.8 Návrh zákona o soudních znalcích

Tato část diplomové práce má hlavně informativní charakter. Bohatě využívá (často jde o doslovné citace celých pasáží zejména důvodové a předkládací zprávy) veřejně dostupného návrhu zákona o soudních znalcích.

Navrhovaná právní úprava se bude týkat jen soudních znalců⁸⁰. Činnost tlumočnicků a překladatelů bude právně regulována samostatně novým zákonem o soudních tlumočnících a překladatelích. Současná právní úprava již nevyhovuje současným podmínkám vyvstalým v důsledku vývoje společnosti a technologického rozvoje.

Výstižnou a úplnou charakteristiku Návrhu lze najít v jeho předkládací zprávě:

Účelem předkládaného Návrhu je nahradit platnou právní úpravu znalecké a tlumočnické činnosti obsaženou v ZnalZ, která již vzhledem k době

⁷⁷ § 14 [ZnalZ](#)

⁷⁸ § 19 [ZnalZ](#)

⁷⁹ § 27 odst. 2 [Vyhl.](#)

⁸⁰ Citace z důvodové zprávy k Návrhu: Cílem navrhované právní úpravy je především oddělení právní úpravy postavení a činnosti znalců a tlumočnicků. Dosavadní praxe totiž ukázala, že úprava znalecké činnosti vyžaduje odlišnou úpravu, než je úprava potřebná pro tlumočnické a překladatelské, která nevyžaduje takové množství detailů a institutů jako činnost znalecká. V návaznosti na oddělení právní úpravy znalecké a tlumočnické činnosti lze konstatovat, že hlavními cíli nově navrhované úpravy je především nová koncepce znalců a znaleckých ústavů, vznik registru znalců, znaleckých kanceláří a znaleckých ústavů a evidence znaleckých posudků a úprava vzniku, pozastavení a zániku oprávnění vykonávat znaleckou činnost

jejího přijetí a současným poměrům nevyhovuje. Řádný výkon činnosti znalců má zásadní význam zejména ve sporech, které zpravidla vyžadují zpracování znaleckého posudku (např. spory týkající se nemovitostí, obchodní spory, spory v oblasti rodinného práva). Při podání nikoli řádného znaleckého posudku může docházet jak k prodlužování řízení, tak i k případným újmám účastníků řízení. Cílem nového zákona je tedy i dosažení vyšší odbornosti znalecké činnosti. Navrhovaná právní úprava se zaměřuje na změnu koncepce získání oprávnění vykonávat činnost znalce stanovením jasných podmínek pro získání oprávnění k výkonu této činnosti z důvodu dosažení právní jistoty uchazečů o znaleckou činnost, vytvoření registru znalců, znaleckých kanceláří a znaleckých ústavů, zvýšení dohledu nad výkonem této činnosti, stanovení povinnosti složit vstupní zkoušku nebo uzavřít pojištění.

Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, je jedním z mála právních předpisů, který platí bez větších novelizací již více než čtyřicet let. Ve své době znamenal velice vítaný návrat k tradici právní úpravy státem certifikované znalecké a tlumočnické činnosti. Vzhledem k době svého přijetí již však tato právní úprava nemůže vyhovovat současným podmínkám daným technologickým rozvojem a proměnami politického prostředí. Především právo EU a současná odborná znalecká praxe kladou na právní úpravu takové nároky, která není schopna v současné podobě efektivně zvládat. Neexistence nové právní úpravy by tak mohla vést ke snížení kvality znalecké činnosti, která postupem času sehrává v rámci soudního řízení a jiných řízení stále významnější úlohu.

5 ZNALECKÝ POSUDEK

Předmětem této kapitoly je znalecký posudek, jeho vymezení a úloha jako důkazního prostředku v řízení, znalečné, náležitosti znaleckého posudku, znalečné a dopad znaleckého posudku na náklady řízení. Právní úpravy relevantních pojmů a funkcí jsou dány Zákonem č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen OSŘ), ve znění pozdějších předpisů, Zákonem č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících (dále jen „ZnalZ“)⁸¹ ve znění pozdějších předpisů a Vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících (dále jen „Vyhl“),⁸² ve znění pozdějších předpisů.

I když bylo při zpracování této diplomové práce vycházeno z t. č. aktuálního OSŘ, je nutné poznamenat, že byla již schválena novela OSŘ (s účinností od 1. 1. 2014) a vyhlášena 27. 9. 2013 ve Sbírce zákonů v částce 112 pod číslem 293/2013 Sb. Nový OSŘ nadále upravuje pouze sporná řízení, pro nesporná řízení a jiná zvláštní řízení se použije subsidiárně (nesporná řízení nyní upravuje Zákon č. 292/2013 Sb.). Zmíněná novela OSŘ prakticky žádné závažnější změny v ustanoveních o znalcích a znaleckých posudcích ve srovnání s předešlou právní úpravou nepřináší.

5.1 Pojem znalecký posudek

Podle § 127 odst. 1 OSŘ, závisí-li rozhodnutí soudu na posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí, vyžádá si soud od orgánu veřejné moci⁸³ odborné vyjádření. Pokud toto odborné vyjádření není postačující nebo jsou pochybnosti o jeho správnosti, ustanoví soud znalce. Jím vypracovaný znalecký posudek je pak jedním z možných důkazů při soudním řízení. Jeho prostřednictvím soud získává pro dané řízení podstatné a nezbytné informace, které závisí na odborných znalostech.

⁸¹ Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, jehož hlavním účelem je zajistit řádný výkon znalecké činnosti v řízení před soudy, mj. také upravuje podmínky výkonu znalecké činnosti, práva a povinnosti znalců a jejich odpovědnost za správní delikty při výkonu činnosti.

⁸² Vyhláška stanoví jmenování a odvolávání znalců a tlumočnicků, seznam znalců a tlumočnicků, vznik a zánik funkce, lhůty k provedení úkonů, náležitosti posudku, sazby odměn za znalecké posudky a tlumočnické úkony a paušální částky odměn a náhrady nákladů za znalecké posudky.

⁸³ Orgán veřejné moci je označení pro orgán veřejnoprávní korporace (stát, územně samosprávný celek apod.) či jiného veřejnoprávního subjektu, který má pravomoc a působnost rozhodovat o subjektivních právech a právních povinnostech jemu bezprostředně nepodřízených právních subjektů. Zdroj: Hendrych, D.: *Právní slovník*. 3. vydání, 2009.

Nejvyšší soud v roce 2008 ve svém rozhodnutí uvádí: „Zadání znaleckého posudku musí soud formulovat tak, aby znalci nebylo ukládáno vyjadřovat se k otázkám, u nichž nejde o odborné posouzení konkrétní skutečnosti, nýbrž o právní posouzení určitého skutkového stavu nebo o výklad právního předpisu. Má-li soud pochybnosti o věcné správnosti znaleckého posudku, nemůže jej nahradit vlastním názorem, nýbrž musí znalci uložit, aby podal vysvětlení, posudek doplnil nebo jinak odstranil jeho nedostatky, popřípadě aby vypracoval nový posudek, nebo musí ustanovit jiného znalce, aby věc znovu posoudil a vyjádřil se i ke správnosti již podaného posudku.“⁸⁴

Mezi soudci panuje názor, že ustanovení z citovaného § 127 odst. 1 OSŘ o vyžadování odborných vyjádření soudy u orgánů veřejné moci je tzv. „mrtvým ustanovením“, které se v praxi nerealizuje. Soudy ustanovují rovnou znalce, protože orgány veřejné moci mj. nemají ani finanční ani personální podmínky pro tuto soudy často vyžadovanou náročnou a vysoce profesionální činnost. Stejně tak se v praxi téměř nevyskytuje případ, že by soud jen znalce vyslechl.⁸⁵ Ve většině případů soudy ukládají znalcům vypracovat znalecké posudky písemně a pak je teprve k těmto posudkům vyslýchají. Jen zcela výjimečně soudu stačí jen písemně předložený znalecký posudek, aniž by k jeho obsahu znalce vyslechl. Tyto informace byly autorem práce získány během konzultací se soudci na Obvodním soudu Prahy 4.

V případě znaleckých posudků jde vesměs o situace, kdy soud v konkrétním řízení potřebuje k posouzení dokazovaných skutečností jiné odborné znalosti (např. z oblasti informačních technologií, chemie, medicíny, ekonomie nebo dopravy aj.). V takových situacích má soud povinnost ustanovit znalce a jednoznačně stanovit jeho úkol specifikováním skutečností, ke kterým se má znalec vyjádřit. Zpravidla tak učiní písemně, následně je k obsahu podaného posudku slyšen. Soud nehodnotí odborné znalecké závěry co do jejich správnosti, ale přesvědčivost, logiku a odůvodnění v kontextu s ostatními provedenými důkazy⁸⁶. Zde je na místě zmínit, že nelze ustanovit znalce z oboru právo (s výjimkou znalce na cizí právo). Bylo by to v rozporu s již v římském právu známým principem „iura novit curia“ („soud zná právo“), což znamená, že soud

⁸⁴ Nejvyšší soud ČR, sp. zn. 25 Cdo 2414/2008.

⁸⁵ §127 odst. 1 OSŘ: „...soud znalce vyslechně; znalci může také uložit, aby posudek vypracoval písemně..“

⁸⁶ Hendrych, D.: *Právní slovník*. 3. vydání, 2009.

neprovádí dokazování v otázkách právních, ale pouze skutkových. Tento princip je v našem právním řádu dán zněním § 121 OSŘ (Známé skutečnosti): „*Není třeba dokazovat skutečnosti obecně známé nebo známé soudu z jeho činnosti, jakož i právní předpisy uveřejněné nebo oznámené ve Sbírce zákonů České republiky*“.

Před ustanovením znalce by však účastníci měli mít možnost vyjádřit se, zda má být tento důkaz prováděn, jakož i k osobě znalce, zejména z hlediska zvýšených nákladů spojených se vzdáleností jeho bydliště od místa ohledání, jeho případného vyloučení apod. Je-li ustanoveno několik znalců, mohou podat společný posudek. Podle § 127 odst. 3 OSŘ ve výjimečných, zvláště obtížných případech, vyžadujících zvláštního vědeckého posouzení, může soud ustanovit k podání znaleckého posudku nebo přezkoumání posudku podaného znalcem státní orgán, vědecký ústav, vysokou školu nebo instituci specializovanou na znaleckou činnost. Podle § 11 [Podjatost] odst. 1 ZnalZ znalec nesmí podat posudek, jestliže lze mít pro jeho poměr k věci, k orgánům provádějícím řízení, k účastníkům nebo k jejich zástupcům pochybnost o jeho nepodjatosti.

Podle § 127a OSŘ ne vždy si znalecký posudek musí vyžádat soud. Předloží-li znalecký posudek některý účastník řízení a tento znalecký posudek kromě všech předepsaných náležitostí obsahuje i doložku znalce, že si je vědom následků vědomě nepravdivého znaleckého posudku, v řízení se při provádění tohoto důkazu postupuje stejně, jako by šlo o posudek vyžádaný soudem. Takovému znalci je pak soudem umožněno, aby nahlédl do spisu nebo se seznámil s informacemi, které vypracování znaleckého posudku vyžaduje. Faktem je, že předcházející právní úprava (bez § 127a) OSŘ tuto možnost neposkytovala. Když účastník předložil sám znalecký posudek, ten neměl při řízení patřičnou váhu, měl pouze charakter „soukromé listiny“.

V praxi se stává, že soud má pochybnosti o tom, zda závěry znaleckého posudku jsou správné. *Závěry znaleckého posudku nelze bez dalšího přebírat, ale je třeba v případě potřeby je ověřovat i jinými důkazy, a to zejména tehdy, jestliže mohou být pochybnosti o správnosti závěrů znaleckého posudku. Tak tomu je např., připouští-li znalecký posudek možnost zpřesnění jím uváděných údajů, avšak k tomuto zpřesnění znalec nepřikročí, nebo postupuje-li znalec ve*

znaleckém posudku podle určitého předpisu, ale v dílčím závěru se od něho bez bližšího zdůvodnění odchýlí⁸⁷.

5.2 Role tohoto důkazního prostředku v řízení

Znalecký posudek je jedním z důkazních prostředků podle § 125 OSŘ a v tom spočívá jeho role (úloha). Tato jeho role je však obecně nezastupitelná proto, že jedině znalecký posudek poskytne soudu pro posouzení skutečností nutných pro jeho rozhodnutí důkazní prostředek, k jehož vypracování jsou nezbytné odborné znalosti. Nezastupitelnost není absolutní, závisí na konkrétním znaleckém posudku a konkrétní osobě znalce. Pokud jde o konkrétní předložený znalecký posudek, může soud podle § 127 odst. 2 OSŘ, má-li pochybnost o správnosti posudku nebo je-li posudek nejasný nebo neúplný, požádat znalce o vysvětlení a když i to nevede k odstranění pochybností, nejasností a neúplností, nechá znalecký posudek přezkoumat jiným znalcem (revizní znalecký posudek). Zákon nestanoví předpoklady pro nařízení vypracování revizního znaleckého posudku a ponechává je na úvaze soudu. Pochybnosti vedoucí k zadání vypracování revizního posudku mohou být vyvolány i předložením listinného důkazu – posudku znalce, vypracovaného mimo řízení. Bude však vždy záležet na konkrétní situaci a na úvaze soudu, zda (zpravidla po slyšení ustanoveného znalce) bude mít pochybnosti za odstraněné⁸⁸. Znalecký posudek (§ 125, § 127 OSŘ) soud sice hodnotí jako každý jiný důkaz podle § 132⁸⁹ OSŘ, odborné závěry v něm obsažené však hodnocení soudem podle tohoto paragrafu nepodléhají. Hodnocení důkazu znaleckým posudkem tedy tkví v posouzení, zda závěry posudku jsou náležitě odůvodněny, zda jsou podloženy obsahem nálezu, zda bylo přihlédnuto ke všem skutečnostem, s nimiž se bylo třeba vypořádat, zda závěry posudku nejsou v rozporu s výsledky ostatních důkazů a zda odůvodnění znaleckého posudku odpovídá pravidlům logického myšlení.⁹⁰ Aby soud mohl

⁸⁷ Nejvyšší soud ČR, sp. zn. Cdon 24/94

⁸⁸ Nejvyšší soud, sp. zn. 22 Cdo 1290/2007

⁸⁹ § 132 [Způsob hodnocení]: *Důkazy hodnotí soud podle své úvahy, a to každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti; přitom pečlivě přihlíží ke všemu, co vyšlo za řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci.*

⁹⁰ Nejvyšší soud, sp. zn. 25 Cdo 583/2001

znalecký posudek odpovědně hodnotit, nesmí se znalec omezit ve svém posudku na podání odborného závěru, nýbrž z jeho posudku musí mít soud možnost seznat, z kterých zjištění v posudku znalec vychází, jakou cestou k těmto zjištěním dospěl a na základě jakých úvah došel ke svému závěru.

Jak již bylo zmíněno v kapitole 5.1, rovněž konkrétní osoba znalce může být pro soud nepřijatelná pro podjatost, protože pokud by podle § 11 ZnalZ byl při zpracování svého posudku podjatý, rozhodne o jeho vyloučení orgán, který jej v daném řízení znalcem ustanovil. Na rozdíl od svědka se znalec může konkrétní znalosti dozvědět zprostředkovaně, je tedy zaměnitelný, ale nesmí být podjatý, může být účastníky odmítnut. Závěry znaleckého posudku nelze bez dalšího přebírat, ale je třeba v případě potřeby je ověřovat i jinými důkazy, a to zejména tehdy, jestliže mohou být pochybnosti o správnosti závěrů znaleckého posudku⁹¹.

Znalec musí být v předvolání upozorněn na následky nedostavení se k soudu § 66 TrZ a na povinnost bez odkladu oznámit skutečnosti, pro které by byl vyloučen nebo které mu jinak brání být ve věci vykonávat funkci znalce. Dále musí být také poučen o významu znaleckého posudku z hlediska obecného zájmu a o trestních následcích křivé výpovědi a vědomě nepravdivého znaleckého posudku.

Je např. známo, že Nejvyšší soud ČSR odepřel roli znaleckého posudku zpracovaného ustanoveným znalcem proto, že znalec nesložil (podle § 7 ZnalZ) předepsaný znalecký slib.⁹²

Je nutno striktně rozlišovat mezi rolí znaleckého posudku vypracovaného soudním znalcem a rolí odhadu (např. ceny nemovitosti) vypracovaného odhadcem. Jde zde o zásadní rozdíl jak v osobě zpracovatele, tak v roli a využití zpracovaného a předloženého dokumentu. S touto situací se lze setkat zejména při prodeji nebo nákupu nemovitosti. Vzhledem k tomu, že soudní znalci jsou nezdědkou činní současně i jako odhadci, tím spíše se někdy znalecký posudek

⁹¹ Zdroj - Smejkal, V.: Role soudního znalce při řešení sporu

⁹² Nejvyšší soud, sp. zn. 2 Cz 18/72

zaměňuje s odhadem (také „tržním oceněním“ nebo „odhadem tržní ceny“ nebo „obvyklé ceny“⁹³). Účel každého dokumentu je však jiný.

I když znalecký posudek - odhad ceny nemovitosti není nutný pro samotný vklad práva do katastru nemovitostí, je nutné ho doložit k daňovému přiznání, pokud si daňový poplatník pro pozdější určení daně z převodu nemovitostí⁹⁴ zvolí, že tzv. srovnávací cena bude odvozena od ceny podle znaleckého posudku. V takovém případě si může v daňovém přiznání i odečíst i odměnu a náklady, které znalci zaplatil za znalecký posudek. Znalecký posudek se zpracovává podle platného prováděcího předpisu⁹⁵ ke dni vkladu do katastru nemovitostí. Je-li předmětnou nemovitostí byt, znalec ho navštíví, zjistí jeho stav a dostupné údaje o něm, pomocí stanovených koeficientů upraví jeho základní cenu, při čemž se např. přihlíží k velikosti města, stáří bytu, použitému stavebnímu materiálu aj. Podle prováděcího předpisu pak na závěr stanoví znalecký odhad ceny bytu. Cena bytu, ke které došel soudní znalec se zpravidla velmi výrazně liší od tržní ceny bytu. Ale právě tu potřebuje např. banka, která se rozhoduje, zda někomu poskytne hypoteční úvěr na nákup bytu v částce několika milionů Kč. Banku zajímá právě ta částka, za kolik by se nemovitost dala prodat a získat své peníze nazpět v případě, že někdo není schopný hypotéku splácet. Vyžaduje proto odhad tržní ceny, který může zpracovávat jedině o soba (odhadce), kterou banka zpracováním odhadu tržní ceny zjištěním pověřila. Seznam takových odhadců má každá banka. Jsou to většinou zaměstnanci banky nebo odhadci, kteří pro ni smluvně pracují. Odhadce při zpracovávání odhadu sice stejně jako soudní znalec bere do úvahy např. stavební materiál a způsob provedení stavby, ale podstatná je pro něj informace, za kolik se prodaly obdobné byty v blízkém okolí, tj. kolik by potenciální zájemci byli ochotni za byt zaplatit, což je pro odhad tržní ceny bytu rozhodující⁹⁶.

⁹³ § 2 odst. 1 zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku, v aktuálním znění, stanoví: *Obvyklou cenou se pro účely tohoto zákona rozumí cena, která by byla dosažena při prodejích stejného, popřípadě obdobného majetku nebo při poskytování stejné nebo obdobné služby v obvyklém obchodním styku v tuzemsku ke dni ocenění. Obvyklá cena vyjadřuje hodnotu věci a určí se porovnáním.*

⁹⁴ Sazba této daně činí 4 % základu daně.

⁹⁵ [Vyhláška Ministerstva financí č. 3/2008 Sb.](#), oceňovací vyhláška, v aktuálním znění.

⁹⁶ *Postavíte-li za 100 milionů pomocí vrtulníků uprostřed odlehlého lesa luxusní podzemní 3+1 s pozlacenými kohoutky, vnitřním bazénem a soukromou přistávací plochou, pak znalec při výpočtu ceny pro daň z převodu nemovitostí bude počítat obestavěnou plochu, nadstandardní materiál,*

Znalci nepřísluší právní hodnocení věci, toto rozhodování přísluší soudci. Naopak soudci nepřísluší hodnocení odborných věcí, které přísluší znalci, proto je v řízení ustanoven znalec, který na odborné otázky odpovídá.

K odpovědnosti soudního znalce za chybný znalecký posudek se vyjádřil Nejvyšší soud ČR takto: *Soudem ustanovený znalec, který vypracoval chybný znalecký posudek, odpovídá za škodu, která vznikla účastníkovi řízení tím, že mu soud na základě tohoto posudku, přiznal nižší plnění*⁹⁷.

Je skutečností, že o roli znaleckého posudku jakožto důkazního prostředku v řízení, o jeho přednostech i nedostatecích, o jeho kvalitě i jeho tvůrcích se vedly již v minulosti v odborné i laické veřejnosti dlouholeté a velmi kritické diskuze. Na jedné straně to byla v roce 2007 výzva tehdejšího ombudsmana Otakara Motejla adresovaná Ministerstvu spravedlnosti ČR. Za pozornost stojí příslušná citace, která popisovala tehdejší stav⁹⁸:

Ombudsman Otakar Motejl vyzval ministerstvo spravedlnosti, aby konečně začalo řešit jeden z největších problémů české justice - nekvalitní práci soudních znalců. "Případy, kdy soudní znalci pochybili, mívají často za následek zpackaný lidský život, jejich odpovědnost je ale téměř nulová," říká ombudsman. "Nekonečné průtahy při vypracovávání posudků, jejich velmi sporná kvalita, ale také jejich nadužívání, téměř žádné postihy za nepravdivé, špatné nebo pozdě dodané posudky, to všechno je třeba akutně řešit." Pacienti za mřížemi psychiatrických léčeben, na něž sepisují posudky znalci, kteří je nikdy neviděli, podhodnocené nemovitosti v dražbách, nadhodnocené nemovitosti, jimiž věřitelé ručí za úvěr, děti svěřené do péče rodiče, který si objednal negativní posudek na svého expartnera. Tahanice o děti a nekonečné čekání na posudek, které končí u evropského soudu pro lidská práva, zatímco děti dospějí. "Trend je takový, že soudci bez znaleckého posudku téměř nerozhodnou," říká Otakar Motejl. "A výsledkem je až taková absurdita, že v podstatě nesoudí soudce, ale znalec."

stovky metrů rozvodů, apod. Výsledné číslo mu možná kolem těch 100 milionů skutečně vyjde. Pokud byste ale tuto nemovitost chtěli prodat, pak kupující bude poukazovat na nedostatek příjezdové cesty, vysoké náklady na vytápění a údržbu, přílišnou vzdálenost od nejbližšího obchodu, bezpečnostní riziko, atd. a nabídne vám za takový byt třeba jen 5 milionů. (Zdroj: Řehulka, P.: Jaký je rozdíl mezi znaleckým posudkem a odhadem ceny nemovitosti, server Peníze.cz, rubrika Jak na to, 29. 1. 2008).

⁹⁷ Nejvyšší soud ČR, sp. zn. 25 Cdo 883/2006

⁹⁸ Mahdalová, K.: Ombudsman: soudní znalci ničí lidské životy. Hospodářské noviny, 14. 11. 2007.

Dalším významným činitelem pro řešení neblahé situace v této oblasti se stalo Systémové doporučení Ligy lidských práv (LLP) č. 7 z roku 2008. To se soustředilo na nedostatky znalecké činnosti v oboru zdravotnictví včetně zadávání a zpracování znaleckých posudků a navrholo, jak daný stav zlepšit. Mimořádný akcent byl položen na vypracování kritérií pro hodnocení znaleckých posudků. LLP vypracovala šest základních kritérií pro hodnocení kvality znaleckých posudků:

1. *Rozsah kvalifikace znalce vztahující se k zadanému úkolu.*
2. *Odlišný názor znalce⁹⁹.*
3. *Nestrannost.*
4. *Kompletní soupis zdrojů, ze kterých znalec vycházel.*
5. *Zodpovídání otázek¹⁰⁰.*
6. *Závěry, ke kterým znalec došel¹⁰¹*

Soud nemůže hodnotit správnost závěrů soudního znalce. Avšak měl by být schopen posoudit, je-li odůvodnění posudku logické a zda znalec provedl všechny potřebné testy a zkoumání. Vzhledem k tomu, že soudní znalec nemusí být členem Komory soudních znalců ČR, která nadto bohužel neřeší ani stížnosti i na pochybení vlastních členů¹⁰² (podobně jde i o jiná profesní sdružení), může se občan jen těžko domoci nápravy v případě vydání nepravdivého nebo nekvalitního znaleckého posudku, který v řízení může sloužit jako rozhodující důkaz.

⁹⁹ *Pokud znalec ve svém oboru zastává menšinový názor na problematiku podstatnou pro posuzovanou otázku, musí to ve svém posudku uvést. Mel by uvést i většinový názor. Povinnost objektivně uvést většinový názor na řešení dané problematiky vyplývá z podstaty neutrálního a nestranného postavení znalce.*

¹⁰⁰ *Znalec by měl na otázky soudu či orgánů činných v trestním řízení odpovídat přesně a přiléhavě – nikoli zdlouhavě.*

¹⁰¹ *Znalec by měl jednoznačně odpovědět na otázky zadané soudem. Neměl by používat právních termínů, které by budily dojem, že znalec provádí právní hodnocení, to znalci nepřísluší.*

¹⁰² *Považuje se k přezkoumávání činnosti lékařů – soudních znalců za nekompetentní.*

V souladu s výše uvedenými názory je i nález Ústavního soudu¹⁰³ ve věci ústavní stížnosti stěžovatelky, která byla obvodním a městským soudem zbavena způsobilosti k právním úkonům: *Postupem obecných soudů v tomto případě došlo jednak k porušení čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), který garantuje právo na řádný proces. Toto právo bylo porušeno tím, že soudy učinily závěry, které nemají oporu v provedených důkazech (jsou s nimi v rozporu), a navíc neprovedly navržený důkaz, aniž se vypořádaly s důvody, které je vedly k jeho neprovedení. Rozhodnutím obecných soudů došlo k zásahu do ústavně chráněných práv, konkrétně do způsobilosti mít práva (čl. 5 Listiny), práva na ochranu před zasahováním do soukromého a rodinného života (čl. 10 odst. 2 Listiny) a práva volit a být volen (čl. 21 odst. 3 Listiny). Postup soudů v tomto posuzovaném případě nese rysy typické pro postup soudů v těchto věcech. Je charakterizován formálním, schematickým pohledem na projednávaný případ, bez snahy o individuální přístup ke každému jednotlivému případu, a naprosto nekritickým přejímáním závěrů znaleckých posudků, v nichž jsou mnohdy formulovány odpovědi na dotazy soudů, které překračují meze odborného posouzení a zasahují přímo do rozhodování soudů tím, že dávají přímý návod, jak má soud ve věci rozhodnout. Soudní rozhodnutí pak není rozhodnutím nezávislého soudu, ale soudního znalce.*

Na druhé straně ale v zájmu objektivnosti nutno poznamenat, že soudní znalci a jejich posudky sehrávají velmi cennou a nezastupitelnou roli, když pomáhají jak soudům, tak účastníkům řízení při poskytování důkazů o tom, že některé předložené doklady jsou nepravdivé. Je např. známo, že v oblasti pojišťovnictví (nejen komerčního) jsou tzv. pojistné podvody (skutkovou podstatu trestného činu pojistný podvod stanoví § 210 Trestního zákoníku TrZ) velkým a stále se zvětšujícím problémem jak pro pojišťovny, tak jejich klienty. Tak podle statistik České asociace pojišťoven ČAP v roce 2013 bylo v členských pojišťovnách v celkově 6 143 šetřených případech z celkové částky 1,568112 mld. Kč požadovaných plnění prokázáno, že jen 1,064 576 mld. Kč bylo oprávněných, tj. à konto neoprávněných (včetně prokázaných pojistných podvodů) bylo požadováno 503,536 mil. Kč, které pojišťovny ušetřily. Podle statistik MV ČR¹⁰⁴ bylo v období 1. 1. 2013 až 30. 11. 2013 v ČR pro trestný čin pojistného podvodu stíháno celkem 357 osob a způsobená škoda byla 38,186 mil.

¹⁰³ Ústavní soud, sp. zn. II. ÚS 2630/07

¹⁰⁴ Statistické přehledy kriminality za rok 2013

Kč. Nejvíce pojistných podvodů se vyskytuje v oblasti pojištění motorových vozidel, při úrazovém pojištění a dokonce i při uplatňování náhrady škody na zdraví za bolesti poškozeného a zejména za ztížení jeho společenského uplatnění.

O tom, že jde o částky nemalé, svědčí i rozhodnutí Nejvyššího soudu¹⁰⁵ ve věci nezletilé žalobkyně zastoupené svou sestrou proti jisté pojišťovně o zaplacení 780 000,- Kč vedené u Obvodního soudu pro Prahu 4 a dovolání proti rozsudku Městského soudu v Praze. Z Odůvodnění: *Žalobkyně se domáhala náhrady škody na zdraví (posttraumatická stresová porucha s možným rozvojem neurotických potíží) ve výši 780.000,- Kč, která jí vznikla jako účastnici dopravní nehody dne 22. 7. 2005, kdy byla přítomna smrtelnému zranění svých rodičů J. a J. M. (sama byla rovněž zraněna). Požadovaná částka představuje náhradu za ztížení společenského uplatnění ve výši dalšího pětinasobku základní sazby bodového ohodnocení; částku 156.000,- Kč již obdržela od žalované pojišťovny, u níž byl pojištěn provozovatel vozidla, které způsobilo dopravní nehodu.*

V posuzovaném případě účastníci od počátku nezpochybňovali základ nároku žalobkyně na náhradu škody a vycházeli z posudku, vypracovaného soudním znalcem mimo řízení, v němž byla jednoznačně diagnostikována posttraumatická stresová porucha, podřazená pod vážné duševní stavy vzniklé působením otřesných zážitků nebo jiných nepříznivých psychologických činitelů a tísnivých situací pod položkou 016. Proto jím soud prvního stupně provedl důkaz jako listinou (odborným vyjádřením). Odvolacímu soudu lze přisvědčit, že položka 016 vyžaduje pro bodové ohodnocení vážné duševní poruchy ověření posudku příslušným psychiatrickým pracovištěm. Takové ověření má však místo jen tam, kde posudek podává ošetřující lékař či zdravotnické zařízení (§ 8 odst. 1 Vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb. o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění), které nemá psychiatrickou specializaci. V dané věci byl posudek vypracován soudním znalcem z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, proto je jeho další ověřování psychiatrickým pracovištěm bezpředmětné. Neobstojí tedy závěr odvolacího soudu, který poukazem na nedostatek ověření odůvodnil nesplnění podmínek pro mimořádné zvýšení náhrady. Konečně nelze přehlédnout, že jak úvaha odvolacího soudu, tak soudu prvního stupně, ohledně důvodů pro mimořádné zvýšení náhrady není úplná. Absentuje totiž zjištění i závěry, jak se diagnostikované následky promítají do života poškozené a nakolik ji

¹⁰⁵ Nejvyšší soud, sp. zn. 25 Cdo 1592/2010 .

omezují v dosavadních aktivitách a možnostech uplatnění v různých sférách zapojení do společnosti. Nízký věk, v němž následky nastaly, může být jedním z kritérií, které jsou pro zvýšení náhrady významné. Rozhodující je ovšem porovnání stavu před vznikem újmy na zdraví se stavem, který se vytvořil po ustálení zdravotního stavu poškozené.

5.3 Záloha na znalecký posudek a její souvislosti s dalšími ustanoveními o nákladech řízení

Předseda senátu uloží účastníkovi řízení, aby ještě před provedením důkazu formou znaleckého posudku složil zálohu na znalecký posudek¹⁰⁶ podle předpokládané výše nákladů, není-li osvobozen od soudních poplatků. To se stane, když lze očekávat náklady důkazu navrženého účastníkem nebo nařízeného soudem o skutečnostech účastníkem uvedených nebo v jeho zájmu. Jinak nelze důkaz navržený účastníkem provést, o čemž ale musí být účastník poučen (viz § 141 odst. 1 OSŘ). Stane-li se tak před soudem prvního stupně, nelze již tento důkaz provést v odvolacím řízení, a to ani v případě, že ke složení zálohy došlo po vydání rozsudku soudu prvního stupně. Jen z tohoto důvodu nelze ani rozhodnutí soudu prvního stupně zrušit a věc tomuto soudu vrátit k dalšímu řízení¹⁰⁷.

¹⁰⁶ Výše zálohy záleží na úvaze soudu a vychází z obvyklé ceny znaleckého posudku. Sazby odměn za znalecké posudky stanoví § 16 Vyhl: *Odměna za znalecký posudek činí podle jeho náročnosti a podle míry odborných znalostí, které bylo nutné k jeho podání vynaložit, za jednu hodinu práce 100 až 350 Kč.* Podle § 20 Vyhl lze odměnu zvýšit (až o 20 % při mimořádné obtížnosti, až o 10 % u revizního posudku a až o 50 % při spěšném provedení úkonu, ve dnech pracovního volna nebo v noci), nebo podle § 21 Vyhl také snížit (o 20 % v případě často se opakujících jednoduchých znaleckých posudků spočívajících v odborném zjišťování v podstatě stejných skutečnostech, zejména v provádění zkoušek pomocí speciálního zařízení, popřípadě laboratorního postupu).

¹⁰⁷ Vrchní soud v Olomouci, sp. Zn. 4 Cmo 60/2011: Žalobkyně napadla rozsudek odvoláním, v němž vytýká soudu prvního stupně, že neúplně zjistil skutkový stav, protože neprovedl jí navržený důkaz znaleckým posudkem z oboru písmoznalectví a jsou tak podle jejího názoru dány odvolací důvody podle ustanovení § 205 odst. 2 písm. d) a e) OSŘ Zálohu na náklady dokazování zaplatila sice až po vydání napadeného rozsudku, ale podle jejího názoru tím odpadla překážka bránící provedení tohoto důkazu. Zamítnutí žaloby považuje za porušení jejího práva na spravedlivý proces, resp. práva na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 Listiny základních práv a svobod.

Rozhodnutí o povinnosti složit zálohu účastníkem řízení provede soud vždy usnesením, a to pro každý rozhodnutý důkaz zvlášť. Ve výroku usnesení musí být vždy uvedena výše zálohy, lhůta pro její složení a k hrazení kterého důkazu bude použita. V usnesení nesmí chybět poučení, že v případě nesložení zálohy není možné navrhovaný důkaz provést. V takovém případě soud nebude uloženou zálohu vymáhat, protože důkaz se neprovádí a nemohly tak vzniknout ani náklady důkazu. Jiná je situace v případě, kdy důkaz bude proveden a záloha na něj nesložena. Tehdy soud přistoupí k vymáhání zálohy ať už soudním výkonem rozhodnutí nebo exekucí.

Ne vždy ale musí náklady důkazů platit účastník. Někdy je zaplatí stát. O tom pojednává § 142 odst. 2 OSŘ: *Náklady důkazů, které nejsou kryty zálohou, jakož i hotové výdaje ustanoveného zástupce, který není advokátem, a náklady spojené s tím, že účastník jedná ve své mateřštině nebo se dorozumívá některým z komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob, platí stát.*

Podle § 138 odst. 1 a 2 OSŘ může předseda senátu účastníka zčásti osvobodit od soudních poplatků (odůvodňují-li to poměry účastníka a nejde-li o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva), nebo zcela (pouze výjimečně, jsou-li proto zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno). Nerozhodne-li předseda senátu jinak, vztahuje se osvobození na celé řízení a má i zpětnou účinnost. Poplatky zaplacené před rozhodnutím o osvobození se ale nevracejí. Ukáže-li se do pravomocného skončení řízení, že poměry účastníka osvobození od soudních poplatků neodůvodňují, příp. neodůvodňovaly, může předseda senátu přiznané osvobození kdykoli během řízení odejmout, a to i se zpětnou účinností. Jestliže byl účastník usnesením soudu podle výše uvedeného § 138 osvobozen od soudních poplatků zcela, nebo zčásti a toto částečné osvobození dopadá také na placení záloh na náklady důkazu, pak takovému účastníku nelze uložit povinnost složit zálohu (v plné výši) na náklady důkazu. Je-li účastník zčásti osvobozený od soudních poplatků (např. nějakou jejich částí), soud mu v souladu s tímto částečným osvobozením výši zálohy přiměřeně sníží. I skutečnost, že nějaké řízení, ve kterém má být záloha na

Odvolací soud konstatoval, že napadené rozhodnutí je věcně správné a správný je rovněž postup, který jeho vydání předcházal, a v souladu s ustanovením § 219 (*Odvolací soud rozhodnutí potvrdí, je-li ve výroku věcně správné.*) OSŘ Rozsudek soudu prvního stupně jak ve věci samé, tak ve výroku o nákladech řízení, potvrdil.

náklady důkazu složena, je od soudních poplatků osvobozeno, nemá na rozhodování o povinnosti složit zálohu žádný dopad.

Podle § 120 OSŘ účastníci musí k prokázáním svých tvrzení označit důkazy, soud rozhodne o tom, které z navržených důkazů budou provedeny. Nadto má ale soud pravomoc provést i další důkazy tehdy, když jsou nutné ke zjištění skutkového stavu a vyplývají z obsahu spisu. Jestliže účastníci žádné důkazy pro pravdivost svých tvrzení nenavrhli, soud vychází při zjišťování skutkového stavu jen z těch důkazů, které byly provedeny. V případě, že tvrzení účastníků jsou shodná, soud je může vzít za svá skutková zjištění. Povinnost složit zálohu má tak především ten z účastníků, který ke splnění své důkazní povinnosti podle uvedeného § 120 OSŘ důkaz navrhl. Pokud jde o účastníky nenavržené důkazy, které se provádí z rozhodnutí soudu, povinnost složit zálohu na takový důkaz lze uložit jen tomu účastníkovi, jehož tvrzení (důkazní břemeno) se tímto důkazem prokazuje, nebo tomu, v jehož prospěch ve smyslu možného výsledku řízení se důkaz provádí. Nikdy nelze uložit složení zálohy na náklady důkazu takovému účastníkovi, který ho nenavrl, nebo na kterém nespočívá vzhledem k dokazovanému tvrzení důkazní břemeno¹⁰⁸.

Jestliže navrhovatel důkazu (povinný účastník) nesloží stanovenou zálohu, soud tento důkaz neprovede a může rozhodnout pro navrhovatele nepříznivě proto, že neunesl důkazní břemeno. (od novely 1.7. 2009) To však nemůže mít za následek, že by byl účastník omezen ve svém právu navrhopvat důkazy. Soud důkaz provede i při nesložení zálohy, jestliže výše zálohy byla nepřiměřená

¹⁰⁸ *Břemeno důkazní (B.) je významný institut týkající se procesu dokazování v civilním řízení, který lze vymezit jako procesní odpovědnost účastníka civilního soudního řízení za to, že v řízení budou rozhodné skutečnosti prokázány tak, aby soud mohl rozhodnout v jeho prospěch. B. doprovází důkazní povinnost, tj. povinnost účastníka označit důkazy k prokázání jím tvrzených skutečností. Neunesení B. má za následek prohru účastníka ve sporu, neboť se mu nepodařilo prokázat právně významné skutečnosti, ačkoli je prokázat měl. Teorie rozlišuje dvě složky B.: objektivní B. stanoví, jak má soud postupovat, jestliže veškeré vykonané dokazování neumožnilo zjistit podstatné skutkové okolnosti a skutkový stav zůstal neobjasněn. Výsledná nejistota o skutečnostech, označovaná jako stav non liquet (není jasno), nemůže mít za následek nejistotu v právních vztazích. Pravidla o B. umožňují, aby soud rozhodl ve věci samé, i když se mu nepodařilo překonat vnitřní nejistotu o skutkovém stavu. Subjektivní B. spočívá v zatížení procesní strany nepříznivými následky (neúspěchem ve sporu), pokud se jí nepodaří dokázat skutečnosti, ohledně kterých B. nese (cit.). Hendrych, D. a kol.: Právnícký slovník, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2009.*

předpokládané výši nákladů. Jinak by muselo být v odvolacím nebo dovolacím řízení posuzováno také to, zda výše zálohy odpovídala předpokládané výši nákladů důkazu. Když neodpovídala, pak tento důkaz buď provede odvolací soud za předpokladu splnění podmínek stanovených § 213 [Dokazování v odvolacím řízení] odst. 4¹⁰⁹ OSŘ, nebo rozhodnutí zruší, když neprovedení důkazu zapříčinilo nesprávné rozhodnutí ve věci. Zajímavé je a podle mého názoru i zčásti v rozporu, že i když soud nerespektuje § 141 odst. 1¹¹⁰ OSŘ a nějaký důkaz (na jehož náklady nebyla složena záloha) přesto provede, musí respektovat ustanovení § 125¹¹¹ a § 132¹¹² OSŘ a takový důkaz nesmí ignorovat.

Protože se v nesporných řízeních neprojevuje odpovědnost za výsledek v podobě neunesení břemene tvrzení¹¹³ a důkazního břemene, soud provede také důkazy, na jejichž náklady nebyla složena záloha, jsou-li potřebné ke zjištění skutkového stavu věci.

¹⁰⁹ (4) *Odvolací soud doplní dokazování o účastníky navržené důkazy, které dosud nebyly provedeny, ukazuje-li se to potřebné ke zjištění skutkového stavu věci; to neplatí jen tehdy, má-li být provedeno rozsáhlé doplnění dokazování, a jestliže ke skutečnosti, jež jimi má být prokázána, dosud nebylo provedeno žádné nebo zcela nedostatečné dokazování.*

¹¹⁰ (1) *Lze-li očekávat náklady důkazu, který účastník navrhl nebo který nařídil soud o skutečnostech jím uvedených anebo v jeho zájmu, uloží předseda senátu tomuto účastníku, není-li osvobozen od soudních poplatků, aby před jeho provedením složil zálohu podle předpokládané výše nákladů, jinak nelze důkaz navržený účastníkem provést, o tom musí být účastník poučen.*

¹¹¹ § 125 [Druhy důkazů]: *Za důkaz mohou sloužit všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci, zejména výslech svědků, znalecký posudek, zprávy a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob, notářské nebo exekutorské zápisy a jiné listiny, ohledání a výslech účastníků. Pokud není způsob provedení důkazu předepsán, určí jej soud.*

¹¹² § 132 [Způsob hodnocení]: *Důkazy hodnotí soud podle své úvahy, a to každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti; přitom pečlivě přihlíží ke všemu, co vyšlo za řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci.*

¹¹³ *Břemeno tvrzení (B.), procesní institut spočívající v odpovědnosti účastníka civilního řízení (účastníci řízení v civilním procesu) za to, že se soud dozví o právně významných skutečnostech potřebných pro rozhodnutí. Souvisí s povinností tvrzení, tj. povinností účastníka pravdivě a úplně vyličit všechny potřebné skutečnosti týkající se projednávané věci. Nedozeví-li se soud o právně relevantní skutečnosti, půjdou následky tohoto stavu k tíži toho účastníka, jenž ji tvrdit měl; znamená to, že účastník neunesl B., a v konečném důsledku i svou prohru ve sporu. (cit.).* Hendrych, D. a kol.: *Právní slovník*, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2009.

Složení zálohy po uplynutí stanovené lhůty. Složí-li povinný účastník zálohu opožděně v době dosud neukončeného řízení, je tím (i když dodatečně) splněna podmínka pro provedení důkazu podle § 141 odst. 1. Je tomu tak proto, že tato lhůta je soudcovskou lhůtou¹¹⁴, jejímž překročením se právo (příp. povinnost) nepromlčuje ani nezaniká, s výjimkou soudcovských lhůt propadných (prekluzivních).

Dodatečné osvobození od placení soudních poplatků. Byl-li účastník úplně nebo částečně osvobozen od placení soudních poplatků vztahujících se i na povinnost složit zálohu, odpadla tím podmínka možnosti uložit složení zálohy, takže její nesložení pak soudu neznemožňuje provést důkaz.

Použití zálohy. Ze zálohy lze platit výlučně jen náklady důkazu, pro který byla složena, ne na jiný důkaz. Přeplatek zálohy (složená záloha byla vyšší než náklady důkazu) se musí vrátit neprodleně po uhrazení nákladů důkazu, nikoli až po skončení řízení.

Během své studentské praxi jsem se od soudců dozvěděl, že celý proces v souvislosti se zálohou na znalecký posudek prakticky probíhá chronologicky podle následujícího schématu.

1. Stanovení zálohy (obvykle se nestanoví u nesporných řízení, např. u péče soudu o nezletilé děti, způsobilosti k právním úkonům aj.).
2. Stanovení výše zálohy a následné usnesení o povinnosti zaplatit zálohu.
3. Složení zálohy u soudu.
4. Ustanovení znalce usnesením soudu.
5. Vypracování znaleckého posudku + faktura za jeho vypracování od znalce.
6. Soud rozhodne o výši odměny a nákladů znalce, jejichž správnost je oprávněn přezkoumat.
7. Soud (tj. stát) zaplatí znalci zbytek odměny (= odměna – záloha na odměnu).
8. Doplacení zbytku odměny účastníky soudu.

¹¹⁴ § 55 [Zákonné a soudcovské lhůty]: *Nestanoví-li tento zákon lhůtu k provedení úkonu, určí ji, jestliže je to třeba, předseda senátu. Lhůtu, kterou určil, může předseda senátu též prodloužit.*

Předmětem jak teoretických úvah, tak příčinou častých soudních žalob jsou důsledky nesložení stanovené zálohy, které stanoví již zmiňovaný § 141 [Záloha na náklady důkazů] OSŘ. V takovém případě soud nemá provést navržený důkaz a má rozhodovat na základě skutkového stavu vyplývajících z provedených důkazů. Vzniká otázka, zda tím nebylo porušeno právo na spravedlivý proces a uložení trestu je na základě zákona. Co když povinný účastník (jak se třeba později ukáže) vzhledem ke svému momentálnímu sociálnímu postavení nebo z jiných vážných důvodů stanovenou zálohu složit nemohl?¹¹⁵ Právo na spravedlivý proces je zakotveno v čl. 36 (Soudní ochrana) a násl. Listiny základních práv a svoboda v čl. 6 (Právo na spravedlivé řízení) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Námitka jeho porušení je zřejmě vůbec nejčastější agendou jak Ústavního soudu, tak Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) ve Štrasburku.

5.4 Náležitosti znaleckého posudku

Náležitosti znaleckého posudku jsou dány jeho vymezením, rolí (úlohou) a účelem jakožto prostředku stanoveného zákonem (§ 127 odst. 1 OSŘ), kterého každý soud musí využívat vždy, když složitě posouzení skutkového stavu závisí na odborných znalostech (ať už jimi soud disponuje či nikoli) a vyžádané odborné vyjádření u orgánu veřejné moci není postačující nebo jsou pochybnosti o jeho správnosti. Znalecký posudek podává hodnocení důkazu v řízení a podle toho by se měla hodnotit jeho náležitost.

Hodnocení důkazu znaleckým posudkem spočívá v posouzení, zda závěry posudku jsou náležitě odůvodněny, zda jsou podloženy obsahem nálezu, zda bylo přihlédnuto ke všem skutečnostem, s nimiž se bylo třeba vypořádat, zda závěry posudku nejsou v rozporu s výsledky ostatních důkazů a zda odůvodnění znaleckého posudku odpovídá pravidlům logického myšlení. Aby soud mohl znalecký posudek odpovědně hodnotit, nesmí se znalec omezit ve svém posudku na podání odborného závěru, nýbrž z jeho posudku musí mít soud možnost seznat, ze kterých zjištění v posudku znalec vychází, jakou cestou k těmto zjištěním

¹¹⁵ Jako příklad lze uvést situaci, kdy soudce nebude na základě nedostatečných podkladů klasifikovat poměry účastníka jako zvláště závažné, nicméně záloha na důkaz bude zdaleka přesahovat jeho finanční možnosti...

dospěl a na základě jakých úvah došel ke svému závěru. To platí i pro znalecké posouzení učiněné ústně, resp. pro případ, kdy se znalec při svém slyšení soudem odchýlí od závěru svého písemného posudku¹¹⁶.

Formální náležitosti znaleckého posudku jsou dány §13 Vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících. Podle ní znalecký posudek musí obsahovat nález (popis zkoumaného materiálu, popřípadě jevů, souhrn skutečností, k nimž při úkonu přihlížel), vlastní posudek (výčet otázek, na které má odpovědět, s odpověďmi na tyto otázky, což platí i pro znalecký posudek podávaný ústně do protokolu) a znaleckou doložku, která obsahuje označení seznamu, v němž je znalec zapsán, označení oboru, v němž je oprávněn podávat posudky, a číslo položky, pod kterou je úkon zapsán ve znaleckém deníku.

Znalec musí každé vyhotovení svého písemného znaleckého posudku podepsat a připojit k němu otisk pečeti. Znalecký posudek předložený účastníky dle §127a OSŘ musí zároveň doložku znalce: „Znalec si je vědom následků vědomě nepravdivého znaleckého posudku.“ Pokud tato věta ve znaleckém posudku není, soud jej hodnotí jako listinný důkaz, nikoliv jako znalecký posudek.

5.5 Znalečné

Podle ustanovení § 17 odst. 1 ZnalZ¹¹⁷ má soudní znalec za podání posudku právo na odměnu (znalečné) podle sazeb stanovených § 16 Vyhl.¹¹⁸ Znalečné se stanoví podle stupně odbornosti potřebného k provedení úkonu a podle množství účelně vynaložené práce. Dle § 17 ZnalZ ji lze přiměřeně krátit, jestliže úkon nebyl proveden řádně nebo ve stanovené lhůtě. Soudní znalec má dále právo na úhradu nákladů, které účelně vynaložil v souvislosti se znaleckým posudkem podle § 18 ZnalZ. Jsou jimi zejména cestovní výdaje, náhrada ušlého

¹¹⁶ Nejvyšší soud, sp. zn. 22 Cdo 1810/2009

¹¹⁷ (1) *Znalec (tlumočnick) má za podání posudku (provedení tlumočnického úkonu) právo na odměnu.*

1 ¹¹⁸ § 16 [Sazby odměn za znalecké posudky: *Odměna za znalecký posudek činí podle jeho náročnosti a podle míry odborných znalostí, které bylo nutné k jeho podání vynaložit, za jednu hodinu práce 100 až 350 Kč.*

výdělku při předvolání k soudu, náklady, které znalec uhradil podle § 14 ZnalZ¹¹⁹, věcné náklady a náklady spojené s přibráním pracovníků pro pomocné práce. Jestliže znalec přibrál konzultanta, má nárok na náhradu nákladů s tím spojených jen tehdy, jestliže soud, který jej znalcem ustanovil, s přibráním konzultanta vyslovil souhlas.

Při určování výše znalečného za znalecký úkon se podle ustanovení § 25 odst. 2 Vyhl. hodnotí především povaha a rozsah úkonu a stupeň odborné kvalifikace potřebné k jeho provedení, a to v každé z položek provedeného úkonu, charakter a účelnost pomocných prací; při znaleckém úkonu je studium spisu zpravidla součástí úkonu, přiměřenost doby trvání úkonu, a to též porovnáním s obdobnými odbornými úkony a částkami odměn za ně účtovanými, dodržení stanovené lhůty znalcem, zejména bylo-li uloženo spěšné provedení úkonu, zda úkon spočíval v přezkoumávání posudku provedeného jiným znalcem.

Podle § 20 Vyhl. lze znalečné zvýšit, je-li znalecký posudek vzhledem k okolnostem případu mimořádně obtížný, může být ve zvlášť odůvodněných případech odměna výjimečně přiměřeně zvýšena až o 20 %, jde-li o posudek, kterým je přezkoumáván posudek jiného znalce, může být odměna zvýšena až o 10 %, je-li nutné spěšné provedení úkonu, nebo bylo-li znalci uloženo úkon provést v den pracovního volna nebo pracovního klidu anebo v noci, může být odměna zvýšena až o 50 %, uvedená z výšení lze také slučovat.

Podle § 21 Vyhl. lze znalečné snížit, často se opakujících jednoduchých znaleckých posudků spočívajících v odborném zjišťování v podstatě stejných skutečností, zejména v provádění zkoušek pomocí speciálního zařízení, popřípadě laboratorního postupu, snižují se hranice sazeb uvedených v § 16 Vyhl. (za jednu hodinu práce 100 až 350 Kč) o 20 %.

¹¹⁹ § 14 [Oprávnění použít zařízení organizace]

(1) *Je-li toho k podání posudku třeba, je znalec oprávněn používat přístrojů, jiných zařízení a materiálů organizace, u níž pracuje; ve výjimečných případech, jestliže to je k podání posudku nezbytné, je povinna též jiná organizace, která má potřebné přístroje, zařízení a materiály, umožnit znalci na jeho žádost jejich použití. Tuto povinnost nemá organizace, jejíž zařízení plní zvláštní úkoly ve veřejném zájmu.*

(2) *Organizace má vůči znalci nárok na náhradu nákladů, které jí použitím přístrojů, jiných zařízení a materiálů vznikly.*

5.6 Dopad znaleckého posudku na náklady řízení

Náklady řízení jsou podle ustanovení § 137 odst. 1 OSŘ zejména hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, včetně soudního poplatku, ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců, náklady důkazů, tlumočné, náhrada za daň z přidané hodnoty, odměna za zastupování a odměna pro mediátora podle zákona o mediaci za první setkání s mediátorem nařízené soudem podle § 100 odst. 2 zákona o mediaci.

Znalecký posudek, zpracovaný na základě rozhodnutí soudu nebo znalecký posudek předložený účastníky má vliv na náklady řízení. V případě, že účastník zaplatí zálohu na znalecký posudek, jde o náklad řízení výslovně uvedený v § 137 odst. 1 o.s.ř. Pokud znalecký posudek účastník předloží dle § 127a sám, představuje zaplacená odměna znalce hotový výdaj. Vzhledem k tomu, že znalečné v určitých typech posudků představuje značné částky, je v praxi patrné, že účastníci s navržením tohoto důkazu často váhají. Rozhodujícím kritériem bude výše žalované částky nebo jinými slovy cena předmětu řízení v poměru ke znalečnému a dále předpokládaný úspěch ve věci. Úspěch ve věci je totiž ve sporném řízení základním kritériem pro rozhodnutí o nákladech řízení. Úspěšnému účastníku ve sporném řízení bude dle § 142 o.s.ř. přisouzena náhrada náklada řízení a pokud jde konkrétně o náklady spojené se ZP, výdaj za zaplacenou zálohu na znalečné nebo hotové výdaje za zaplacenou odměnu znalce. Ve většině případů však zaplacená záloha nekryje přiznané znalečné a rozdíl mezi touto částkou a zálohou zaplatí (většinou dočasně) stát. Tyto náklady se potom řeší za použití § 148 o.s.ř. podle poměru neúspěchu ve věci.

Poněkud jiná je situace v nesporném řízení. V praxi většinou chybně nejsou zálohy vybírány a stát zaplatí z mandatorních výdajů veškeré znalečné, které nese i nadále neboť nejsou splněny předpoklady pro rozhodnutí podle § 148 o.s.ř. , když v nesporném řízení těžko hovořit o úspěchu ve věci.

Závěrem zmíním aktuální problém, který se týká této problematiky nákladů spojených se znalečným, které česká justice řeší v důsledku přechodných ust. NOZ. Jde o § dle kterého bude třeba znovu ve lhůtě 3 let rozhodnout ve všech případech právní způsobilosti. Soudy budou muset ve všech těchto případech znovu rozhodnout a v těchto sporech je nezbytné vypracovat znalecký posudek z oboru zdravotnictví. V těchto typech řízení nelze s ohledem na jejich charakter uložit zálohu a náklady tak ponese stát.

6 Srovnání se zahraniční úpravou – Anglie a Wales

Záměrem této části je stručně pojednat o postavení a funkci znalců a znaleckých posudků v oblasti civilního práva ve Velké Británii – Anglii a Walesu (dále jen „Anglie“) a poukázat i na některé odchylky ve srovnání s českou právní úpravou¹²⁰. Anglie z hlediska právního systému patří mezi země s právní kulturou *common law*, kde je jedním z nejzásadnějších pramenů práva právní precedent.¹²¹

Znalcem nebo soudním znalcem (*expert*) se obvykle rozumí jakákoliv osoba, která má v jistém oboru na rozdíl od průměrných osob speciální (větší a rozsáhlejší) znalosti a dovednosti, které mohou být spolehlivě využity jako jeho odborný názor, tzv. znalecký posudek (*expert's opinion*) o důkazech nebo skutečnostech zejména při soudním řízení (ale nikoliv pouze při něm). Znalecký posudek může mít formu ústní nebo písemnou. Na rozdíl od naší legislativy, kdy je znalec jmenován ministrem spravedlnosti (příp. předsedou krajského soudu), soudní znalci v Anglii nemusí být nikým jmenováni a státem registrováni, tj. neexistují zde oficiální registry (seznamy) soudních znalců.¹²² To představuje jednu z významných odchylek v právní regulaci znalců a znaleckých posudků v oblasti civilního práva mezi Anglií a ČR.

Právní regulaci postavení a funkci znalců a znaleckých posudků v oblasti civilního práva v Anglii určují dva hlavní dokumenty:

1. Civilní procesní řád (*Civil Procedure Rules – CPR*)¹²³ z roku 1998 ve své části 35 „Znalci a poradci soudu“ (*Part 35 Experts and Assessors*)¹²⁴. Zde jsou upraveny status znalců a poradců soudu (*assessors*) i praktické postupy v civilním řízení.

¹²⁰ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

¹²¹ *Legal Dictionary* [cit. 2014-03-28]. Dostupné na: <http://dictionary.law.com/Default.aspx?selected=24>

¹²² Bělohávek, A. J., Hótová, R., Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2011, str. 58

¹²³ V anglickém znění lze nalézt na stránkách Ministerstva spravedlnosti (Ministry of Justice) <http://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules>

¹²⁴ V anglickém znění lze nalézt na stránkách Ministerstva spravedlnosti (Ministry of Justice) <http://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part35>

2. Protokol pro poskytování pokynů a informací znalcům a pro výslechy znalců v civilním řízení z června 2005 (*Protocol for the Instruction of Experts to give Evidence in Civil Claims*)¹²⁵. V tomto Protokolu je status znalců upraven podrobněji a jsou v něm obsaženy základní procesní pokyny o tom, jak znalce instruovat, i pokyny pro samotné znalce. I když v Anglii jsou znalci zpravidla najímáni, instruováni a placeni stranami (*Party Appointed Experts*), podle pravidla 35.3 a odst. 1 pravidla 35.4 CPR mají ale prvořadou a všeobecnou povinnost vůči soudu, a nikoliv vůči osobě, která si je najala, instruovala nebo platila, a navíc bez schválení soudem nelze přizvat znalce a podat jejich posudky jako důkazy při řízení.¹²⁶ CPR obsahuje také řadu pevných zásad pro vztahy mezi znalcem a stranou i mezi soudem a stranou. V žádosti o přizvání znalce nebo o jeho odborný názor musí strana specifikovat oblast, pro kterou znalce vyžaduje, a pokud možno i jeho konkrétní jméno. Vyhoví-li soud takové žádosti, udělá to vždy jen pro konkrétní odbornou oblast a konkrétního znalce. U tzv. *drobných nároků* (*small claims*) nebo *zrychleného řízení* (*accelerated procedure* nebo *assured shorthold tenancy*) soud v tzv. *režimu zjednodušeného postupu*¹²⁷ (*small claims track*) zpravidla povoluje jen jednoho znalce nebo jeden znalecký posudek¹²⁸.

V případě, že si strany v řízení chtějí přibrat ke stejné problematice každá svého znalce, soud má právo nařídit, že znalecký posudek vypracuje a podá jen *jeden společný znalec* pro všechny strany (*single joint expert*)¹²⁹, pokud se všechny strany na něm dohodnou. Pokud se strany na jednom znalci nedohodnou,

¹²⁵ V anglickém znění lze nalézt na stránkách Ministerstva spravedlnosti (Ministry of Justice) http://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/contents/form_section_images/practice_directions/pd35_pdf_eps/pd35_prot.pdf

¹²⁶ Ministry of Justice. [online]. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part35#IDASLICC>

¹²⁷ Pro zařazení sporu do tohoto režimu soudem je nejdůležitější hodnota předmětu sporu. Do režimu zjednodušeného postupu se zařazují spory s maximální hodnotou předmětu sporu 10 000 GBP. Tato hranice se snižuje na částku 1 000 GBP u případů újmy na zdraví osob a i v případě žalob nájemců na pronajímatele, neplní-li své povinnosti udržovat pronajímaný objekt/předmět v řádném stavu. Podrobnosti lze najít v angličtině na <http://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules> Practical Directions Practical Directions 26, 27 a 55

¹²⁸ Bělohávek, A. J., Hótová, R., Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2011, str. 58

¹²⁹ Ministry of Justice. [online]. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part35#IDASLICC>

může ho soud vybrat ze seznamu znalců, který strany soudu předloží, nebo postupovat jiným vhodným způsobem. Pokud došlo o shodě na jednom společném znalci, pak kterákoliv ze stran mu může dát pokyny (instrukce) ke zpracování posudku. Kopii těchto instrukcí však musí každá strana také neprodleně předat všem zbývajícím stranám. Ještě před tím, než strany dají instrukce tomuto znalci, soud může rozhodnout o omezení nákladů na něj (o prohlídkách, šetřeních a pokusech, které tento společný znalec vyžaduje) a i o tom, že soud uhradí tyto náklady a strany předem složí patřičné zálohy. Tyto strany také společně a nerozdílně hradí náklady na znalce, pokud soud nerozhodně jinak.¹³⁰

Soud nařizuje osobní účast znalce při drobných nárocích nebo při *zrychleném řízení (fast track¹³¹)* jen v případě, že je to nutné a v zájmu spravedlnosti. Strany mohou vznést písemné dotazy na společného znalce nebo znalce, který byl přibrán jinou stranou a soud to schválil. Dotazy musí být přiměřené, lze je podat jen jednou a nejdéle do 28 dnů od doručení znaleckého posudku, musí se týkat pouze zpřesnění znaleckého posudku, pokud soud nebo druhá strana s tím nesouhlasí. Odpovědi znalce na takové dotazy se považují za součást jeho znaleckého posudku. Jestliže znalec neodpoví na písemný dopis druhé strany, soud rozhodne podle jedné (nebo obou) z následujících alternativ: (1) strana, která znalce přibrala, nesmí se z aspektu důkazního břemene na výpověď znalce spoléhat; (2) strana, která znalce přibrala, nemůže u druhé strany uplatňovat nároky na odměnu znalce. V každém případě v takovém případě z hlediska důkazního břemene je tento znalecký posudek nepoužitelný¹³².

¹³⁰ Bělohávek, A. J., Hótová, R., Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2011, str. 60

¹³¹ Zrychlené řízení (*fast track*) je popsáno v CPR v části 28: The Fast Track. V tomto případě soud určí buď datum konání soudního řízení, nebo časový interval maximální délky 3 týdnů, v němž se musí soudní řízení konat. Standardní doba mezi vydáním příkazu o režimu *fast track* a datem konání soudu je maximálně 30 týdnů. *Ministry of Justice*. [online]. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part28>

¹³² Bělohávek, A. J., Hótová, R., Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2011, str. 60

Obsah a náležitosti znaleckého posudku upravuje Pravidlo 35.10 nazvané Obsah zprávy (*Rule 35.10 Contents of Report*) v části 35 Znalci a poradci soudu Civilního procesního řádu (CPR).

Znalecký posudek především musí být v souladu s požadavky stanovenými v části 35 Znalci a poradci soudu. Na konci posudku musí znalec uvést své prohlášení, že porozuměl svým povinnostem vůči soudu a že jim vyhověl. Musí být uvedeny všechny písemné i ústní pokyny (instrukce), podle nichž byl posudek zpracován. Tyto instrukce sice nejsou chráněny proti zveřejnění, ale pokud soud je /nebo některé jejich části/ odůvodněně nepovažuje za úplné nebo přesné, může zakázat jejich zpřístupnění nebo zakázat výslech tohoto znalce před soudem.¹³³ Podle pravidla 35.11 CPR jakmile jedna strana znalecký posudek zveřejní, další strany ho mohou využít v řízení jako důkaz.¹³⁴

Pro srovnání uvedme, že poněkud odlišné náležitosti znaleckého posudku v ČR stanoví § 13 vyhlášky č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících. Orgán, který v řízení ustanovil znalce, mu vymezí i jeho úkol, případně i formou otázek s cílem, aby se zabýval jen těmi skutečnostmi, k jejichž posouzení jsou nutné jeho odborné znalosti. Znalecký posudek má tři části: nález, posudek a doložku. Nález obsahuje popis zkoumaného materiálu nebo jevů, skutečností, ke kterým při svém úkonu přihlížel a otázky, na které má odpovědět. Popis obsahuje odborné posouzení skutečností a odpovědi na zadané otázky. Doložka je vždy uvedena na konci znaleckého posudku. Musí zde být uvedeno označení seznamu, v němž je znalec zapsán, označení oboru, v němž je oprávněn podávat posudky, a číslo položky, pod kterou je úkon zapsán v jeho znaleckém deníku.

Soud v Anglii může kdykoliv v průběhu řízení v případě potřeby za účelem identifikace (sporných) znaleckých otázek při řízení nařídit *diskuzi mezi znalci*, jejíž náležitosti stanoví Pravidlo 35.12.¹³⁵ Soud může určit otázky, které musí

¹³³ Bělohávek, A. J., Hótová, R., Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2011, str. 61

¹³⁴ 35.11 *Where a party has disclosed an expert's report, any party may use that expert's report as evidence at the trial.* Ministry of Justice. [online]. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part35#IDADR0HC>

¹³⁵ Bělohávek, A. J., Hótová, R., Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2011, str. 61-62

znalci diskutovat, a také nařít, aby po ukončení diskuze pro soud připravili přehled těch otázek, u kterých se shodli, a otázek, kde se neshodli a z jakých důvodů. Pokud se strany nedohodnou, obsah diskuze mezi znalce soud nevezme do úvahy. I když se znalci na nějaké otázce během své diskuze dohodnou, taková dohoda není pro strany závazná, pokud se na tom přímo nedohodnou.¹³⁶ Strana, která nedala souhlas se zpřístupněním znaleckého posudku, ho nesmí při soudním řízení používat a samotný znalec nemůže být stran tohoto posudku vyslýchán, pokud k tomu soud neudělí souhlas.¹³⁷

Soudní poradci (*assessors*) jsou v Anglii zavedeni ustanovením 70: Poradci a vědeckí poradci, zákona o vrchních soudech z roku 1981 (*Senior Courts Act 1981, Section 70: Assessors and scientific advisers*) a ustanovením 30: Poradci zákona o krajských soudech z roku 1984 (*County Courts Act, Section 30: Experts*).

Postavení a činnost poradců upravuje Pravidlo 35.15: Poradci (*Rule 35.15 Assessors*) části 35: Znalci a poradci (*Part 35: Experts and assessors*) CPR. Podle uvedeného pravidla pomáhá soudu při řešení věcí, v nichž má dovednosti a zkušenosti. Řízení se zúčastní na základě pokynu soudu a ten mu může nařít připravit pro soud zprávu k jakékoli věcné otázce v řízení, zúčastnit se celého soudního procesu nebo jeho libovolné části, aby poradil soudu k takové otázce. Připraví-li poradce pro soud zprávu před zahájením procesu, soud zašle kopii této zprávy každé straně, jež ji může použít při řízení. Výši odměny pro poradce stanoví soud a ta se stane součástí nákladů celého soudního řízení. Soud ale může také nařít jakékoliv straně, aby u něj složila soudem určenou zálohu na odměnu poradce a do doby, než bude tato záloha u soudu složena, poradce nebude jednat. Hradí-li odměnu poradce parlament, pak se tato odměna do nákladů řízení nezapočítává a záloha na odměnu poradce se u soudu neskládá.¹³⁸

¹³⁶ Ministry of Justice. [online]. Part 35.12 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part35#IDADR0HC>

¹³⁷ Ministry of Justice. [online]. Part 35.13 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part35#IDADR0HC>

¹³⁸ K tomu shodně: Ministry of Justice. [online]. Part 35.15 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part35#IDADR0HC> a Bělohávek, A. J., Hótová, R., Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2011, str. 62

Je skutečností, že náš právní řád (tedy ani Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád) pojem soudního poradce nezná, což představuje jednu z dalších významných odchylek v postavení a funkci znalců a znaleckých posudků v oblasti civilního práva mezi Anglií a naší zemí.

7 Závěr

Svou diplomovou prací jsem sledoval cíl najít alespoň částečnou odpověď na otázku, zda aktuální právní úprava týkající se znalců a znaleckých posudků je pro naše civilní soudy a jejich řízení funkční, efektivní a jestli jim jejich práci a rozhodování usnadňuje. Chtěl jsem získat a uvést přehled o úloze znaleckého posudku a znalce a provést srovnání se zahraniční právní úpravou se záměrem najít hlavní odlišnosti. V neposlední řadě jsem chtěl studiem příslušných právních úprav a odborných publikací a podkladových materiálů nabýt co nejvíc znalostí a přehled o této problematice se záměrem udělat si svou vlastní představu o možných a potřebných právních úpravách.

Při zpracování diplomové práce jsem se setkal s problémy a potížemi, které byly složitější, než jsem předpokládal. Témata obsažená v diplomové práci „soudní znalec“ a „znalecký posudek“ jsou tak těsně obsahově i funkčně spjata, že jejich formální zpracování, odlišení a členění mi někdy dělalo potíže. Kromě příslušných právních úprav jsem měl prakticky pouze jediný autoritativní pramen, z kterého jsem mohl vycházet a mohl ho využívat. Byla to jen známá publikace Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1600 s, v níž však některé citace a odůvodnění nebyla vzhledem k roku jejího vydání již aktuální. V průběhu mé práce nastaly také závažné legislativní změny s účinností od 1. 1. 2014 (nový Občanský zákoník, novela Občanského soudního řádu). Přesto, podle mého názoru, se mi podařilo hlavní cíle diplomové práce splnit.

Rád bych tedy závěrem uvedl některé své názory a představy, ke kterým jsem dospěl. Souhlasím s názorem, že dosavadní Zákon o znalcích a tlumočnících již nevyhovuje, což se projevuje v pokračující a vzrůstající kritice znalců a jejich posudků. Škoda, že projednávání připraveného návrhu nového Zákona o znalcích (viz část 4.8 diplomové práce), který se snažil známé nedostatky dosavadní právní úpravy řešit, se z obecně známých příčin zastavilo. Soudci mají těžkou roli. Když nemají speciální odborné znalosti, musí se spolehnout na znalce a jejich posudky. Četné judikáty svědčí o tom, že účastníci, kteří využívají opravných prostředků a napadají rozhodnutí soudů opřena o znalecké posudky, se cítí poškozeni, délka soudních řízení se neúměrně prodlužuje. Podle mého názoru je škoda, že soudce, který má ověřené odborné znalosti, je v řízení nemůže uplatnit. Řízení by se urychlilo a i finančně by pro účastníky bylo výhodnější. Jestliže by v takovém

případě jako pojistka fungoval dobře rozmyšlený opravný prostředek, jistě by to celý proces ve prospěch všech stran zjednodušilo. I od nejvyšších představitelů naší legislativy veřejně zaznívá, že v oblasti znalců je nepořádek, strany se při řízeních přebíjejí novými a novými posudky znalců a revizních znalců, řízení se neudržetelně protahuje. Je nutná změna celého systému soudních znalců. Navrhuje se zřídit renomované tzv. „státní znalce“, kteří by byli obecně uznávaní a testovaní, stejně jako např. v Německu, a zastřešující vrcholový odborný orgán s promyšlenými povinnostmi a kompetencemi - Nejvyšší radu soudnictví. Podle mého názoru doplnění OSŘ o ustanovení § 127 umožňujícího zrovnoprávnění znaleckého posudku předloženého účastníkem řízení s posudkem vyžádaným soudem je přínosné a řízení zefektivňuje.

Pokud jde o porovnání systému znalců a znaleckých posudků v Anglii a u nás (viz část 6 diplomové práce), jsem toho názoru, že britský systém, kdy soudní znalci nemusí být někým jmenovaní a státem registrovaní, nelze v našich podmínkách realizovat. Domnívám se ale, že by stálo za úvahu zavést i u nás soudní poradce za analogických podmínek jako v Anglii, což by mohlo práci našich soudců a soudů usnadnit a zefektivnit. Jsem přesvědčen, že systém znalců a znaleckých posudků si v České republice vyžaduje změny a že v dohledné době budou kvalifikovaně kompetentními orgány ve spolupráci se soudní praxí a legislativní teorií také realizovány.

8 Resumé

It is the aim of the dissertation “The Role of Expert's Opinion in Civil Proceedings” to elaborate a survey about the role of expert's opinion and expert, corresponding with the Czech legal regulations, and compare it with the British one, focused on carry out the finding of the main differences between them. In addition, it has been made the effort to get a reply to a question whether our current legislation in this respect is for civil courts and their proceedings functional and effective, and whether it facilitates their work and decision making.

The preface is followed by the chapter about means of evidence in civil proceedings. They are questioning of witnesses, expert's opinions, documents, inspections, questioning of the parties, reports and statements of authorities and legal entities. Next is briefly mentioned the development of expert's opinion in Czech territory. The following two chapters deal with an expert and expert's opinion. The first one contains characterization and appointment of experts, interruption and termination of expert functions, execution of expert activities, expert institutions, administrative offences of experts and expert institutions, choice of experts and their lists, and remuneration of experts and the compensation of their expenses. The second one is dealing with the concept of expert's opinion and its role in proceedings, deposit on the expert's opinion and its context with other provisions of proceeding expenses, requirements for an expert's opinion, expert's fee, and impact of expert's opinion on proceeding expenses. Before conclusions of this dissertation there is performed a certain comparison of our and British legal adjustment of the field in question. It comparison yields the conclusion that, besides the British practice of so called assessors, other experiences could be hardly adopted in The Czech Republic.

Legal regulation of experts and expert's opinions in the Czech Republic is based on the Civil Procedure Code and the Law about Experts and Interpreters. Both these legal acts were changed recently; nevertheless, they are still greatly unsatisfactory. This is documented by growing critique of specialists, professional organizations, judges and participants of proceedings. The system of experts and expert's opinions needs in the Czech Republic a deliberate, thoughtful and professional authorized reform. It is desirable such a reform would be, as soon as

possible, realized by qualified competent bodies in collaboration with judicial practice and legislative theory.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literatura knižní:

- Winterová,A., a kol. Civilní právo procesní. 6. vydání. Praha: Linde Praha,a.s., 2011
- Bradáč, Albert. *Soudní inženýrství*. Brno: CERM, 1999
- Zkratky právních předpisů, podle Hendrych, D. a kol., Právní slovník, 3. vydání, Praha, C. H. Beck, 2009
- Bělohávek, A. J., Hótová,R., Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2011
- Dörfl, L., Zákon o znalcích a tlumočnících, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2009
- Hanák, J.: Odpovědnost znaleckých ústavů za znalecký posudek

Literatura časopisecká:

- Ullrich, L.: Zánik práva vykonávat znaleckou nebo tlumočnickou činnost, PR 19/2012
- Právní rozhledy PR 24/2009

Judikatura:

- sp. zn. 6 Tz 4/1986
- sp. zn. II. ÚS 35/2003
- sp. zn. Skno 4/1999
- sp. zn. 9 Tz 85/2000
- sp. zn. 25 Cdo 1593/2001
- sp. zn. II. ÚS 35//2003
- sp. zn. 10 Co 528/2007
- sp. zn. 25 Cdo 883/2006
- sp. zn. 25 Cdo 1592/2010

PRAMENY:

- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti
- Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti
- Zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
- Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících
- Vyhláška č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících

OSTATNÍ – elektronické zdroje:

- <http://eklep.vlada.cz/eklep/page.jsf>
- beck-online.cz
- <http://www.justice.gov.uk>